

NYILT LEVÉL TRIESZTBŐL.

(1845. Julius' 25-kén.)

(A' „vis inertiae“ 's a' „reform“.)

„A' triestiek hallgatnak“, azt irjátok leveletökben. — Nem hinném, hogy a' Lloyd' embereit értenétek, kik folyóiratukban egy armáda magyarországi — nem magyar — dolgozótárs' segédével, időről időre teli veszik szájokat, és tücsköt bogarat küldenek felőlünk a' világba, hogy a' Pester Zeitungnak is jusson belőle vezércikkül.

A' triestiek tehát nem hallgatnak; — az ellenkezőt hinnétek igen kártékony tévedés fogna lenni, sőt közvetlenül bekövetkezhető anyagi eredményeinél fogva még kártékonyabb azon tévedéseknél, melyekről Sz. L. társunk értekezik. — Az ügyes ember a' szakállal vállán halad előre, mondja egy spanyol példabeszéd, azaz: jobbra néz és balra néz, mert irva áll a' veszedelméről: hogy sem napját nem tudni, sem óráját; — Istennek hála, hogy az előjelek följegyezvék, melyek mutatkozni fognak egen és földön, 's így, ha vigyázók leszünk, nem fogunk meglepetni; — már pedig meg nem lepetni: jobb fele a' legjobb tacticának.

A' triesztiek, ismétlem, nem hallgatnak. De én hallgattam, én, kit triesztinek hívnak, mint a' lucust a non lucendo. Nekem néha olly jól esik a' néma hallgatónak szerepe; nézek 's nézek a' messze távolba, és mintha a' porfelleg' conformatiójáról, melyet küzdelmeitek a' pályatéren felkavarnak, megítélhetném a' pártok' állását, a' diadalnak jobbra vagy balra fordulását, oraculumokat hir-

detek a' szegény fiúmeieknek, ha néha a' „Principe di Metternich" ebédlőjében" mellém vetődnek.

Il y a quelque chose autour de nous qui gémit et qui meurt, — mondá nekem e' napokban a' saintsimonistáknak egyik töredéke, kit a' sorsnak forgószele Cairoból meg' ide csapott. Nem tudom, tulajdon sectáját értette-e, vagy általában a' társaság' jelen organismusát. Ha az utóbbit, akkor, úgy hiszem, csálódott, mert bár mint lihegjen asthmája alatt a' társaság, még sokáig fog gyermekeinek és gyermekei' unokáinak sirásója maradni. De nálatok a' hármas hegy' és kettős kereszt' árnyékában mintha csakugyan haldoklanék valami, 's mintha ezen valami a' vis inertiae volna.

Képzelem, mint bámészkodott ezen erő, melly, úgy látszik, nem azoney a' Faust' evangeliumában említett erővel, — képzelem, mint bámészkodott az istenlett vis inertiae, midőn reáadták az utolsó kenetet. A' római caesarok, kiket deus-oknak nyilatkoztatott a' senátus, nem bámészkodhattak inkább, midőn az élet' mutatójának árnyéka végórájokra esett. Én nem zokogok az elhunyt felett, könyforrásaim a' sok baj, a' sok ápolás között e' nagyramenendő és szánandó nyomoruságra jutott beteg körül kiapadtanak, 's a' mi netalán könyből még fenmaradt, azt nagyobb gyász' idejére teszem félre, melylyel bennünket még meglátogathatnának az égiek. — Mi nem sirunk mausoleuma fölött, mellyet, úgy hallom, közvetlenül Atilla' ismeretlen sirja mellett emeltek neki; de azért az új tevékenységet sem fogjuk megtapsolni, 's nem fogunk Pliniusáivá lenni mindaddig, míg az a' parlamentarizmus' tisztaformáiban nem nyilatkozik, mindaddig míg a' képviselők' dietai többsége a' helyett, hogy a' nagyobb ügyek' igazgatását venné kezébe, bizony csak haza megy opponálni és a' kisebb ügyekkel foglalkozni a' municipiumokban, mindaddig míg municipalis közigazgatás helyett, — nem a' helyhatósági ügyek' elintézését értjük, — országos kormányformákat nem látunk, sajtotörvény' 's a' többi alkotmányos biztosítékok' horgonyán.

Képzelem, mennyi politicai munkákat hordatnak most Hartlebentől és Heckenasttól földieink, mint olvassák eredetiben a'

társadalmi tudományok' örök bibliáit, mióta eddigi credójok' öreg katekismusának feneketlen voltát általlátták. Dicsekednek-e még mindig vele a' spectabilisek és illustrissimusok, hogy ők, Istennek hála, nem tudósok? Ugy nyilatkoznak-e még néha napján, mint a' franczia kamarák' egyszeri tagja, ki egy nagyhirű és szabadelvű minster-professornak a' kamra' bureaujában értésére adá: hogy elég az, ha ő a' szóló, ellene nyilatkozik az indítványnak, hogy okait nem fogja egyelőre tudományosan elősorolni, mert ő nem terniokból készülő professor, ő addig mig a' kamara' terebébe, mig a' szónokszékre nem lép, rendesen még nem tudja, mit lesz mondandó; — 's kinek ama minster-professor szives megismeréssel válaszolá: hogy a' mit az érdemes ur mondott, az bizony erős dolog, 's erősbet csak úgy mondhatni, ha találkoznék, ki meg' azt állíthatná: hogy ő még beszédközben sem tudja, mit mond.

Ügyetek, vagy inkább „az egy ország' ügye“ szépen halad előre. 'S hogy ne haladna, midőn olly dús, 's olly közel jövőendő' csiráit hordja magában? Az öszves reform ez' irányban fog alakulni, alkotmányos életünk' valamennyi kérdései ez' uton fognak megfejtetni. Megye és község-rendezés, közmunkák és adóügy, büntetőjogi intézkedések 's a' távolban már felmagasló polgári törvénykönyv, ezen zárköve az öszves épületnek, ezen valóságos deus terminusa a' pusztai életnek, ezen elutasíthatlan vállalat, mihelyest az ősiség', a' birtokviszonyok' ügye elintéztetik, — meg' annyi parallelái lesznek a' központosítás' politicaí formáinak. A' ki mind e' kérdések' fenekén nem látja a' központosítás' ügyét, a' ki azt hiszi, hogy arról foly a' vita: valljon a' municipalis tulbuzgók fognak-e győzni, vagy pedig a' centralisált közigazgatás' barátai? — 's nem arról, miről valósággal foly: hogy alkotmányszerűleg fognak-e központosulni vagy alkotmánynélküliesen? a' ki azt hiszi, hogy a' parlamentaris kormány gyökeret verhet közöttünk, mielőtt annak alaptételei a' közmegvitatás' izzó tűzéből teljes épségben keltek ki; a' ki Baco' egyik alaptanának: „*legitimae inquisitionis vera norma est, ut nihil veniat in practicam, cujus non fit etiam doctrina aliqua et theoria,*“ igazságát

által nem látja, 's azt hiszi, hogy mást kárhoztatott, nem önnön magát, midőn benneteket doctrinaireknek vagy theoretizálóknak czimezget, — az igen jóra való ember, igen hű hazafi lehet, de mégis önnérdekében fog eljárni, ha szemüvegről gondoskodik.

Azt mondják: még kevesebbségben vagytok.

Hiszem. — Hiszem annál fogva is, mert magam még mindegyre csaknem kizárólag az új tan mellett buzgólkodom leveleimben; pedig tapasztalásból tudom, hogy mihelyest valamelly ügyet kivíva látok, odébb szoktam állani, 's más félreismert vagy lenyügözött igazság' szolgálatába szegődöm. Azért-e, mert Lessinggel tartok, ki még nagyobb gyönyörűséget érzett az igazság' fényrederítésében, mint biztosított bírásában; azért-e, mert minden ügy, mihelyest uralkodóvá leszen, heterogeneus részeket veszen szükségképen magába, mellyek tiszta fényét némileg elhomályosítják, — még magam sem tudom. Annyi bizonyos, hogy rendesen jól érzetem magamat a' minorításokban, hogy erőmet, bármi parányi legyen az, ösztönszerűleg mindig a' küzdőnek, az elhagyottnak gyámolítására szerettem fordítani, 's hogy az nap', mellyen például, ha Magyarországba még visszakerülnék, brünni posztóban fogok öltözködni, — az nap' bizonyosan már nem szorult többé védelemre a' hazai iparnak ez' ága. Működjetek, fáradozzatok e' kettő: műipar és központosítás-, azaz: anyagi jólét, 's valóságos alkotmányosság körül; — 's még felvirrad a' nagy nap őseink' szent öröksége felett!

NYILT LEVÉL TRIESZTBŐL.

(Gleichenberg 1845. augusztus' 18-án.)

(Mit remélhetünk?)

Soha se' akadjon fel azon a' nyájas olvasó, hogy e' levélnél czím és kelethely ellenkezzek egymással; — részemről bizonyossá tehetek mindenkit, a' kit illet, hogy ez mind a' mellett szint' olly hiteles trieszti levél, mint akármellyike az előbbbenieknek. Megmagyarázom, hogy miért. — Pethő Gáspár' krónikájában — ki nem ismeri e' tisztességes maradványát a' XVII-dik századbeli magyar irodalomnak? hiszen mielőtt publicistává leszen az ember, a' hazai történetek' valamennyi forrásait eleve kimeríti, — Pethő Gáspár' krónikájában ott áll a' czímlevél' hátulsó lapján, azon helyen, hol Mariana spanyol historiájában a' szent inquisitio' nyomtatási engedelmé szemlélhető: „valaki ezen könyvet olvasni fogja, úgy vélekedjék, mintha Horvátországban volna, midőn olvassa.“ — Talán ezen csudálatosnak látszott insinuatio is okozá vala, hogy gyermekkoromban mindaddig olvastam 's újra olvastam e' könyvet, míg végre jelen magyarságomnak valamennyi virágait kiszedegettem belőle; 's ha az olvasó tudja, hogy e' munkában, mint akkoron divatos vala, mindenütt cz. használtatik cs. helyett, hogy benne csak és czikó áll csak és csikó helyett: természetesnek fogja találni, hogy engem legénykoromban kiejtésém miatt a' magyar academiának egyik nagy tudományu tagja, mint csángómagyart gondolt bemutatni a' nagy gyűlésnek. — De

csak most veszem észre, hogy gyógyithatlan régi hibámnál fogva meg' félrecsaptam az egyenes ösvénytől, 's hogy még nem mondtam el, a' mit mondani akartam, azt t. i., miszerint ha Pethő Gáspárnak teljes érvényességü okai lehettek felebbi kívánságára, ugy nekem is van okom, mellynél fogva e' sorokat trieszti levélnek tartatni kérem.

Ajánlom e' formulát azon quasipublicistáinknak, kik valamint a' hajdani P. Hirlappal szemközt, ugy a' szerkesztésed alatt állónak irányában is összes bölcseségüket kimerítették, ha tételeitek' csupasz negatiojáig emelkedhettek. Lugubris lucubratioik' elejébe vajmi jól fogna illeni például illyetén motto: „kéretik szeretettel a' kegyes olvasó, méltóztassék magát előlegesen olly hitbe békorbácsolni, mintha fejtegetéseink' eredményei a' legalkotmány-szerűebbek, a' haladás' eszméjének édes sarjadékai lennének.“ Illyes bevezetés után talán senki sem fogja észrevenni, hogy ők, a' dicsőséges political alchymisták, midőn alkotmányuk' egyes részeit bűvüstükbe tették, a' század' lelkének még legparányiabb lehelletét sem vegyítették közbe, — ha csak valamely jámbor a' szelet nem nézi annak, mellyet kavarásközben rossz szakácsok' módjára csinálnak.

Az Isten legyen nekik irgalmas, gondolám magamban, midőn az Optschinán magamat borús idő által a' nagyszerű látványtól megfosztatva látván, kárpótlásul szememet behunytam, hogy a' magyar állapotok' szemléjével foglalkozhassam. Az Isten irgalmazzon nekik, mondom most is, mert bizony veszedelmes delusiókban ringattatik az ő lelkök. A' B.— P. Hiradóról már nem is szólok; annak öszves political tudománya pusztá szóözönre olvad, mellyben a' teendők szomorúan körüluszkálnak, mint zsirszemek nagybőjti levesben. De hová és milly öbölbe szakadand végre a' Nemzeti Ujság a' majoratusokról írott cikkelyeivel? A' legujabb számokat még nem láttam, 's a' grätzi ujság sem közölte azokat eddiglen kivonathan; de tartok tőle, hogy nem fogjuk eléggé higítani azoknak véralkatát, kiknek nézeteik rokonok ama' hajdani híres jogászéival, mellyek szerint a' tulajdonjog, a' fekvő birtok, ollyformán tapad valakinek személyéhez, prouti lepra ad cutem.

Mondhatom, szépen formulázott fogalom; ird fel zászlódra, 's fogadom, hogy nem egykönnyen kerülsz a' communismus és socialismus' gyanujába; attól se tarts, hogy tág kaput tártál a' democratiának: ez téged nem fog eláraszthatni, mert elvetted ama' pogány váltótörvény' fulánkját, melly végre még annyira juttathatná e' hazát, hogy tiz év mulva méltóságos kortesek fognak szép számmal találtathatni!

'S bizony, mondom, a' ki még három, négy dietát ér, az örvendhetni fog e' spectaculumnak. Akkor nagyobb queue-t fognak csinálni a' magyar palais Luxembourg előtt, mint Párisban a' palais Bourbonnál, hogy az aristocratai rendszer' ezen culminatióját szemlélhessék. — 1830-ban azt mondá nekem a' juliusi napok után egy valaki, kinek neve most nem akar eszembe jöni, mais qui depuis a fait son chemin, hogy ő csak azért nem akarna meghalni, mert az ember, ha meghal, a' historia' fonalát kiejti kezéből, pedig — folytatá — most egy sereg nagyszerű tény fogamszik meg az idő' méhében. 1845-ben azt mondhatja az ember: élni akarok már azért is, mert ha a' felső tábla' alakulása az eddigi marad, 's ha meteorkövek helyett gyöngyök és gyémántok nem hullanak le a' holdból nagyobb homagiumú földieink' kastélyaira, 's ha ama' gyöngyök és gyémántok nem lesznek olly nagyok, mint azok, melyekről Marco Polo emlékezik, — ha mondom, ez nem történik, akkor maholnap annyi lesz a' méltóságos kortes, mennyi jelenleg a' tekintetes választó kortes, Magyarország pedig mindig szabadabb leszen és boldogabb, az aristocratiai Angliának szakasztott mása, diszló és fejlő azon jus municipalének verőfényében, „quo utimur“, — lásd a' hármaskönyv' prologusát.

Az olvasónak alázatos szegény szolgálja.

NYILT LEVÉL TRIESZTBŐL.

(1845. augusztus 30-án.)

(Polemiai jó izlés. Az 1825. előtti időszak'sa' „Hitel.”)

Megszállott a' honvágy, 's meg' visszatértem Triesztbe. Ugy cselekedtem, mint P. — barátunk, ki egy helytt körülbelől ezt írja magáról: „bele úntam az európai sápadt életbe, lelke az Ázsia' forró pusztái után esengett, 's mentem — Londonba.“ — 'S miért ne figyelmeztetném az olvasót, hogy közttem és P. — között még más választott rokonság is vagyon? Mi mindketten néha felületeseknek látszunk; látszunk, mondom, — azon optikai csalódásnál fogva tudniillik, melly szerint a' kristálytisztaságu patak' feneke kevésbé mélynek látszik, mintsem a' minő valósággal. — Ezen rokonságunkból a' legszigorubb logicával azt következtetem, hogy midőn P. — vezérelvetek ellen nyilatkozott, az csak egy kis andalgás volt, melly a' legépebb lelket is, mondják, azonképen szokta megszállani három évben egyszer, mint a' legszerelmesebb leányt néha napján egy kis begyes makacsság. Aztán ki tudja, hátha tollhiba volna az egész? P. burocratiát akart mondani, 's a' toll centralisatiót irt helyébe. Ugy van, úgy van; hiszen lehetetlen, hogy közttem és közöttte olly roppant véleménykülönbség létezhessek. Látszólag, igen, de a' valóságban soha, mondom, hogy soha. Lám, P. — nem egy ízben fulmált az újabb franczia irodalom ellen, azon írók ellen, kiknek elhírhedt társaink' egy-nemmellyike összes psychologiai ismereteit köszönheti, azonképen, mint én Pethő Gáspár' krónikájának egész historiai tudományomat. Azt gondolja az olvasó, szükségesnek láttuk, ellene a' franczia

irodalom' védelmére kelni? Mintha bizony! hiszen beértük vele, hogy P. — nak előadása valóságos francia előadás, tartalomra és formára nézve egyiránt; — 's ezzel feldicsértem őt akaratom ellen, mint érdemli.

Ismételtem: megszállott a' honvágy. Igaz, hogy nem azoknak hallatára, miket Gleichenbergben mulatozó földieink a' magyar journalismus' polemiai modoráról előttem emlegettek. Mind ez nem sok vonzó erővel birt reám nézve; de más részről az is igaz, hogy fenn sem akadtam rajta, mert természetesnek találtam. — Mikor a' francia forradalom' idejében a' közélet' aristocratai institutióival egyetemben a' társas és irodalmi élet' firől fira öröklött minden formáit, 's mind azt száműzték, mi izlés' és csin' dolgában mintegy külön cottertiát képeztetett hajdanta a' francia nemzettel az europai népcsalád' házában: akkor rövidre előállott a' reactio, 's a' „jeunesse dorée“ aristocratai formákat villogtatott egészen az émelységig, sétatérekben és clubokban és színházban, egyszóval, abban mit monde-nak hívnak a' szánandók, a' nagy világgal, a' democratái közélettel szemközt! 'S ellenkezőleg szinte természetes, hogy miután nálunk megkövesült aristocratián nyugoszik a' közélet' assiette-je, 's miután az irodalom' emberei között is találkoztak, kik úgy vélekedtek, hogy ők a' jó izlés' aristocratiájával birnak, mihelyest jaquemar-keztűt húznak fel cikkelyfaragás közben, 's mihelyest periodusaikat angol aczéltollal pénzmasz szagu papirosra irták; természetes, mondom, hogy reactionból találkoztak mások, kik alföldi tűzoktollal jókora vastagságu betűket vetettek, csakhogy democratái formákat kölcsönözzenek az irodalomnak! — Ezen antagonismus sem vonzó, sem visszatoló erővel nem birt reám nézve; szememben a' fonák forma alatt sem veszti becsét az egészséges eszme, 's idő és tapasztalás majd más modort is virrasztanak felünkbe.

De megszállott a' honvágy, mert Zalának tőzsomszédságában voltam, mert fenyveseinek illatát hozta át hozzám a' szél, 's mert lelkemben erős ohajtás ébredett, meg' látnom a' férfiut, kit első ifjúságában szeretni és tisztelni tanultam, kit szemeim nem láttak azóta, de kit szeretni 's tisztelni fogok, mig élek. Több lapokban

olvastam, hogy ő egyben másban veletek egyet nem ért. A' köz-
lők talán azt hitték, hogy ergo mindenben egyet ért övelők. Jó
éjszakát!

Itt vagyok ismét, hogy még egy ideig működhessem. — 'S
bizony, ideje már, külügyeinkkel is kissé foglalkoznunk, — a'
belügyeket nem értjük a' nélkül. Pedig az utóbbiak minden ellen-
kísérletek' daczára szépen fejlődnek egy idő óta. Milly külön-
ség 1825. és 1845. között! Én vándormadár voltam egész életem-
ben, de időről időre visszarepültem a' hazába, 's ősi fészke' tor-
nyáról néztem, mi történt távollétem alatt. Gondolom, azóta sinony-
monná vált a' toronypoliticus nevezet a' publicista-éval. Eszembe
jut, miket tapasztaltam, midőn 1827ben első huzamosabb távollé-
tem után meg' visszakerültem. Az ország uszott örömben, hogy
a' pesti német színházban magyar előadásokat láthatott; budafalvi
Bors S. — kalpagban és kardosan fogott helyet a' parterren, méltó-
lag megülni a' nagy napot, 's voltak kik rebesgették, hogy ha-
zaíui örömeiben nevét „papríkára“ változtatta által. Kijöttünk a'
színházból 's a' „hét electoroknál“ virradtig énekelgettük, hogy
„Hunnia nyög letiporva, sirnak a' bús magyarok.“ Az egész va-
lami kimondhatlan sivár üzelem volt, mint I. J. társunk mondaná.
Kétségbesésemben meglátogattam Kulcsárt, értekezni a' jó öreg-
gel a' politicáról. Benne az egyetemi magyar világ politicust, még
pedig szabadelvű politicust tisztelt. Ott ebédeltünk nála vagy hár-
man, de olly valamiről, mit ma politicának mond az ember, szó
sem tétetett. Talán ildomosságból, talán mert magyar politica ak-
koron még nem is létezett. Ebéd után szakadt az eső a' hogy' csak
szakadhatott, de ő kocsira pakkolt bennünket, 's vitt, hogy temes-
sük el Biharyt. Pharaó népe zokogott a' fuldoklásig, midőn K. a'
sirnál beszédet mondott az elhunyt' érdemeiről, buzdítván őket:
követnék nyomdokait. — Mód nélkül ellágyultam. El azért, mert
láttam, hogy még primitivus idyllvilágban mozogtak embereink;
de el azért is, mert veszendőben tudtam a' hazát, melly gyermeki
álmokat hüvelyez annyi felserdült nép' szomszédtságában. Boszus
fájdalommal, minővel az egykori angol gyáros távozott el Tatából,
midőn a' lakosoktól a' helyett, hogy számtalan vizeiket utilisálták

volna, csupa zöld meséket hallott a' feneketlen forrásokban lakozó zöldtaréjú és zöldszemű halakról, indultam útnak, 's bucsú és áldás nélkül léptem ki ismét az ország' határain.

Vádoljanak bár torzítással, én részemről illy elhetetlennek tapasztaltam a' „constitutiot obvalláló“ 1825-diki országgyűlést megelőzött és közvetlenül követett időszakot. A' Prometheus, ki az égből lehozta a' tüzet, hogy azzal lelket gyűjtson e' nemzet' agyagtestében, nem úgy jelent meg, mint a' kinek eljövetele a' Jánosok által már eleve hirdettetett; nem úgy, mint a' ki betetőzni fogja az évek óta emelkedett épületet: de megjelent egészen váratlanul, ígéket hirdetett, mellyek a' legmeredekebb ellentétben állottak azon álmokkal, miket e' nemzet mint édes gyermekeit magához ölelt, terveket mutatott fel e' nép' regenerációjára, melyekről az országgyűlési utasítások soha sem emlékeztek, 's melyeknek alapelvére az 1825-diki diéta' hősei magából a' corpus jurisból olvasták rá az anathemát. Az egész fellépés doctrinair alakban történt, a' theoria választatott iniciatívául; eszközül, eszmevitelül — egy könyv. De azokról, miket innen következtetni akarok, szóljon majd egy külön levél.

BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYV. III.

(1845. szeptember' 15-én.)

(Centralisatio és codificatio. A' magyar törvényjavaslat' eredetisége.)

A' magyar büntető törvénykönyvi javaslat a' mult országgyűlésen kerületi és országos ülésekben a' Rendeknél átvizsgáltván, 's a' Fő-Rendeknél is, ha mindjárt csak részben, tárgyalatván: végre nálunk is nagyszerűebb alakban indult meg a' codificatiónak műve, mellynek országos hatását jól sejdítette az, ki a' centralisatiónak alapul fekvő eszmét azonegynek látta azzal, melly a' codificatió'zászlajának kitűzésével bevallja: hogy nem a' mult' hagyományaival akar táplálkozni, 's nem lefolyt századok' intézkedéseinek garmadájából kiszedegetni a' rendszabályokat, mellyek magán- és közéletének sinormértékül szolgáljanak, mert ez gyakran vajmi háládatlan dolog, 's vajmi sovány táplálát; — és bevallja továbbá: hogy szükséges elvégre intézkedni, hogy az előitéletek' futóhomoka a' kigyomlált és egy szebb kor' vetésének felszántott mezőt el ne öntse ezentul.

Mert ebben rejlik a' codificatiónak nagy eszméje; abban, hogy kimondatik a' gyökeres revisiőnak szüksége, és hogy az ész' 's az igazság' szövétnekével le akarunk világítani a' birői tapogatódzás', 's a' rabulismus' odúiba; abban, hogy nem akarunk többé egyre foltozni, enyvezni, nem egy sereg ármányforralót táplálni, kik a' centuriae dubietatum' feloldásából élösködnek; abban, hogy fel-tüntetjük a' napot, midőn a' státusférfit a' legisták' irányában nem

lesz kénytelen kétségbeesésében felkiáltani Cromwellel: „ezek a' zerbiab' magzatai erősebbek nálamnál!”

Mondhatom, csodálni való egy dolog, hogy azok, kik centralisationalis törekvéseink' felvillámlására középkori bölcseségükben félreverték a' harangot, még csak keresztest sem vetettek, midőn a' codificatiót emlegették előttük; hiszen ők sejdithették, hogy a' ki codificatiót akar, az egy rendezett, önnálló, magába bezárkózott művet akar; hogy nem a' leges barbarorum, nem is a' magunk törvényei' gyűjteményének képére teremtetik a' codex, melly „egy népnek a' törvényhozó által szerkesztett általános törvénye“, azaz: olly valami, mi a' municipalis, consuetudinarius 's még nem tudom miféle jussokat szépen kikiséri a' törvénykezési teremből, 's rázárja utánok az ajtót.

De mit mondok, — sőt inkább ezen egy mákszemnyit sem kell csodálkozni; hanem bámulnunk kell vala, ha ők e' két kérdés' rokonságát — a' mint t. i. értelmezendők e' kérdések — állaltatták volna. Hiszen ők, a' központosítás' annyi státusférfini tapintattal bíró ellenei azt sem sejdítették, hogy midőn az ellenzék a' petitionalis jog, 's a' verificationak a' táblára bizatása mellett nyilatkozott; midőn több tagjai nyíltan az utasítási rendszer ellen szólaltak fel, — hogy akkor már a' centralisatio' terrenumán állott, már a' dietának parlamentté idomitását indítványozá az ellenzék. Ők csak a' kortesbérlet' kérdését, csak önmagokat látták mind ennek fenekén; státustudományuk hasonló azon magokat historicuseknek tartók' tudományához, kik a' világ' történeteiből csak aprócseprő anecdotákat, csak önmagokat olvassák ki!

De hagyjuk ezt. Mi e' kérdéseknek egymáshozí viszonyát csak azért említettük, hogy az olvasó lássa, miszerint a' codificatio' kérdését aprólékos szempontból felfogni, annyi, mint nem is a' kérdéshez szólani; 's hogy elvtársaink szoros kapcsolatban látván a' codificatio' ügyét az ország' közjogi regeneratiójával, elkövesse-nek mindent, de mindent, hogy a' jövő országgyűlésen a' büntető törvénykönyv életbeléptetessék.

'S ha valami, ugy az a' mi büntetőtörvénykönyvi javaslatunk teljes joggal érdemli, hogy legjobb erőnkkel pártoltassék. „Egyetlen

egy törvénykönyv sem bir annyi eredetiséggel mint a' magyar javaslat; — törekvést, a' kor' haladásának, az igazság' követeléseinek, 's a' legújabb büntetőjogi nézeteknek megfelelő törvénykönyvet alkotni, — ezen törekvés' bélyegét egyetlenegy törvényhozási munka sem viseli magán olly nagy mértékben mint a' magyar javaslat, — ezt jegyzé meg, különösen az első részről, mely a' büntettekről 's ezeknek büntetéséről szól, Németország' első criminalistája Mittermaier. — Azon kor után, mely olly remény' fejében szeretett codificálni, hogy törvénykönyve által az összes ügyvédi kart szükségtelemmé teendi, mit a' tapasztalás' tanúságtétele szerint a' legjobb codex sem tehet, mert e' mellett csak a' rabulista megyen veszendőbe, nem az ügyvéd, — azon kor után, mely csak hogy minden ember által megértessék, az együgyűségig ügykezett egyszerű lenni, csak hamar bekövelkezett az új időszak, melynek Feuerbach' büntetőjogi kézikönyve 's az ennek és a' franczia criminalis codex' nyomán, Bajorország' számára szinte Feuerbach által szerkesztett törvénykönyv adott volt irányt. Azóta tetemesen haladt elő a' tudomány, az új theoriák sem maradhattak befolyás nélkül a' hozott törvényekre, változások történtek a' módszer körül is: de vegyük kezünkbe bármelyikét az újabb törvénykönyveknek, akár a' Louisiana' számára készített Livingstonfélé is, 's mindenikében, talán azon egynek kivételével, melyet Macaulay a' keletindiai gyarmatok' számára tervezett, — félreismerhetlen a' feuerbach-i rend- és módszer' typusa. A' ki e' tárggyal közelebbről, ex professo foglalkodott, az nem fogja tagadhatni: hogy valamennyi újabb büntető törvénykönyvön — ha mindjárt az egyik azt az általános részbe iktatta, mit Feuerbach a' specialisban tárgyalt, ha mindjárt a' büntetésvolumenek nem a' rettentési theoriához mérvék, ha mindjárt a' dolus malus' előfeltételezéséről semmit sem akarnak tudni, ha mindjárt, egy szóval, tökéletesbek a' Feuerbach' művénel, — valamennyin, mondom, ezen családi hasonlatosság' szembeszökő jelei mutatkoznak. Hogy a' magyar törvényjavaslat

is ezen családhoz tartozik, szinte első tekintetre világos, mert csakugyan nem mondhatni, hogy a' módszer' egésze nézve testvéreitől elütne, — de mind e' mellett, mikép' felebb megjegyeztetett: „mindnyája között a' legeredetiebb,“ 's ezen nemes eredetiségről, melly nemcsak formán, hanem tartalmon is alapul, egy közelebbi számban szólandunk.

BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYV. IV.

(1845. szeptember 28-án.)

(Eredetiség és merészség. Deák 's a törvényjavaslat.)

Midőn a' magyar büntető törvénykönyvi javaslatot valamennyi társai között legeredetiebbnek mondjuk, 's midőn az ország' színe előtt köszönettel járulunk szerkesztőihez, kik a' szükséges tudományon kívül a' szükséges merészséggel is bírtak egy egésznek előállítására: senkise vélekedjék, hogy tehát munkásságuk' eredménye elméleti inkább, mint gyakorlati, 's hogy a' javaslat genialis inkább, mint körülményeink, viszonyaink között alkalmazható. — Különczei vannak minden tudománynak, kik fejökön szeretnek járni, nem lábukon: 's így természetes, hogy büntetőjogtudományi phantasták is találtnak, kik a' büntető codexet bibliai, vagy phrenologiai, vagy cosmopolitai, vagy Isten tudja, minő fonák alpra szeretnék fektetni, mert nekik csodálatos idiosyncrasiájoknál fogva, akármivel foglalkodjanak, a' józanság' atmosphaerájában nincsen maradásuk. Szerencse, hogy a' kissé tapasztaltabb ember, kivált ha a' speciálítások' mezejére tér velők által, könnyen látja, hányat ütött az óra, 's ha eszélyesen akar eljárni, bizony elmarad tőlök, nehogy végre még tökéletesen árnyékba helyeztessék a' tudomány', az emberiség' ezen óriásai által.

Már, hogy illetén merészség, illetén eredetiség távolról sem jellemezheti törvénykönyvi javaslatunkat, világos, ha tudjuk, hogy az kivált Deák-nak köszönheti lételét. Hiszen Deákot

mindnyájan annak ismerjük, ki akkor is, midőn politicalai eszményért lelkesül, erős lábbal szeret állani a' földön, 's ki a' közönséges mértéket megütő egészséges fej' gondolatát többre hecsüli a' visszasan organisált agy' legfényesebb bogarainál. — A' büntető törvénykönyvi javaslat' merészsége abban áll: hogy szerzői az 1840: V. törvénycikkelyt, mely az 1827-diki munkalat' tökéletesbitéséről szól, úgy értették, 's úgy vélekedtek a' törvényhozó' célzatának leginkább megfelellhetni: ha, látván miszerint ama' javaslaton egyes módosítások által nem segíthetni, a' lehetőségig tökéletes új tervet, azaz: vezéreszme' fonalán alakult, magából kiinduló 's magában bevégezett egész művet ügykeznak a' törvényhozás' elébe terjeszteni, — keveset töprenkedvén azzal, ha e' munkalatnak az 1827-diki választmányétól leszármazása talán a' legnagyobb genealogiai tudománnyal sem bizonyíthatatnék be.

Eljárásuk olytán volt a' büntetőjogra nézve, minő a' Pesti Hirlapé kíván lenni a' közjog irányában.

'S eljárásuk helyes volt, kétségtelenül. Ha másképen cselekesznek, ha az innen is onnan is kiszedegetett részleteket sorozzák, és osztályozzák, és alosztályozzák, és szakaszokra szedik, azzal semmit sem gondolván, ha élő organismus leend-e a' törvény, vagy léleknélküli férczmű; ha olyképen járnak el a' törvénykönyv' szerkesztésében, mint a' Bentham' és a' Westminster-Review' szakadatlan törekvéseinek daczára Angliában felülkerekedett iskola, mely a' népek' ujjászületésének egyik momentumát magában foglaló feladást az által véli legbiztosabban feloldhatni, ha a' legkülönbélebb időszakokból, talán még a' Tudorokéból is fenmaradt intézkedéseket fejezetekre felosztott 's a' legborzasztóbb törvénykezési jargon' fejtegetéseivel elárasztott casuisticába szövi, mit ők „a' statutumok' consolidatiójának“ mondanak: akkor bizony csak olly munkára tettünk volna szert, minő azon büntető törvénykönyvi javaslat, melyet az öreg napjaiban a' radicalismus felé hajlott whigból conservatívva lett Brougham: „an act to amend and consolidate the criminal law of England“ című billjében tavál a' parliament' elébe terjesztett.

E' billben mindazoknak megnyugtására, kik kislelkűségök-

ben attól tartottak, hogy Carolina királynénak elhíresztelt védője szerfelett philanthropiai munkálatot fog a' pairek' elébe terjeszthetni, Londonban, az imperial parlamentben, Krisztus' születése után 1844-ik évben, mart. 24-én — igaz, hogy éjtszakának idején — lord Brougham egyéb nagybecsü szabályok között indítványozá: a' büntettesnek a' vesztőfához vonczoltatását és felnégyeltetését, a' vasárnap' megüllésének büntető sanctióvali ellátását, a' státusegyháztól eltérő cultusok ellen két századdal ezelőtt hozott törvények' megújítását, 's még más számos illetén borzasztó dolgokat, — annak világos jeléül: hogy ha nem merünk gyökeresen reformálni, szükségképen olly rendszabályokat pártolunk, miknek pártolásához napjainkban v a k m e r ő s é g kívántatik.

Mi már a' magyar törvényjavaslatnak mult czikkünkben is említett nemes eredetiségét közelebből illeti, — nemesnek mondtuk, mert nemcsak formán, hanem tartalmon is alapul, — azt mi nem származtatjuk a' halálos büntetésnek eltöröltetéséből, legalább nem mindenek előtt ebből. Nem mintha e' büntetésfajnak a' fenytések' sorábani megtartása mellett szavaznánk. Mi is ugy vélekedünk, hogy a' halálos büntetésnek a' jelen javaslatban nincsen helye. Igaz, hogy készséggel megismerjük a' társaság' jogát e' büntetés' alkalmazására; igaz továbbá, hogy kissé különösnek találtuk, midőn a' nemzet' senatusában annyi buzgalmat láttunk e' kérdés körül, 's annyi hidegséget, vagy, helyesebben szólva, tökéletes némaságot egyéb szintolly lényeges kérdéseknél, — mert p. o. rosszul szerkesztett eljárás gyilkosabb fegyverré válhat a' nyaktilónál; — mindez tökéletesen igaz, 's okát csak abban találjuk, hogy az említett nemzet' senatusában talán több jogtudósok is ülhetnének; — de mind e' mellett eltörölnönek véljük e' büntetésnemet, nem mert a' jogosság parancsolja, hanem mert a' büntető politica tanácsolja; eltörölnönek véljük továbbá azért: mert az elfogadott poenitentiarius rendszerrel ezen büntetésnemek alkalmazása homlokegyenest ellenkezik; — 's midőn egy oldalról kinyilatkoztatjuk, hogy a' halálos büntetés' eltöröltetéséről, a' vesztőfa' lerombolásáról csak a' poenitentiarius rendszernek

az öszves országban életbeléptetése, csak a' kerületi börtönöknek az eredeti javaslat' értelmében emelkedése után lehet szó: más oldalról erősen hiszszük, hogy a' halálos büntetés' előröltetése által a' büntettek' mennyiségére nézve netalán okozott pillanatnyi oscillatio e' rendszer' utján azonnal megszüntetik; — eltörlendőnek hiszszük végre azon okból, mellynél fogva egy Guizot, egy Dupin, egy Lajos-Fülöp (az olvasó látja, hogy nem holdkór-ságos philanthropokra, nem Howard' caricaturáira hivatkozunk) ellene nyilatkoztak, 's ezen ok: az évezredek' gyakorlata után sem mutatkozó süker. A' teljes sükeretlenség' ezen szembeszökő tüneményéből magyarázhatjuk magunknak, hogy midőn a' francia forradalom' idejében a' constituante a' halálos büntetést még szükségesnek nyilatkoztatta: már a' convent, mellynek ugyan csak alkalma volt e' büntetés' hatását közelebbről szemlélhetni, 's mellyet praxisánál fogva joggal a' legilletékes birónak tartunk e' tárgyban, a' halálos büntetést, mint czéltalant és szükségtelent, a' béke' helyreállításával eltörlendőnek vélte. —

De ismétljük, hogy büntető törvényjavaslatunk nem főleg, nem kiváólág innen kölcsönzi nemes jellemvonását, hanem mindenek előtt azon körülményből: hogy a' magyar törvényhozó a' becstelenítő büntetések' rendszerét nem ismeri, miről egy közelebbi czikkünk fog szólni.

BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYV. V.

(1845. october' 3-án.)

(A' becstelenítő büntetések' rendszeréről.)

Azzal rekeszkettük be minapi cikkünket, hogy a' magyar büntető törvényjavaslat, jelesen a' büntettek'ről 's büntetésekről szóló rész, nemes eredetiségét főleg azon körülménynek köszönheti: miszerint törvényhozásunk a' becstelenítő büntetések' rendszerét nem ismeri.

Olvasóink' nagyobb száma ez' észrevételt alkalmasint úgy értette, mint melly a' szorosabb értelemben vett testi büntetésekről, nevezetesen a' botról szól, miknek t. i. törvénykönyvi javaslatunkban semmi nyoma, 's miket a' mult országgyűlés eltörlendőnek nyilvánított.

Hogy a' botbüntetés becstelenítő, az nem szenved kétséget. Becstelenítő, mert meggyalázza, mert mintegy a' barommá-alacsonyítás' állapotában tünteti fel a' bűnhődőt; de becstelenítő még olly értelemben is: hogy könnyen becsstelenné teszi azt, ki még talán csak könnyelmű volt, midőn deresre fektették. Annak erkölcstelen büntetésnek kell lenni minden bizonynyal, mellyről a' poenitentiarius fogházak' igazgatói egy szájjal lélekkel hirdetik: hogy azokat, kik botbüntetéseket szenvedtek mielőtt a' szőlők' börtöneibe kerültek, javíthatlanoknak tapasztalták.

Igen, igen, a' botbüntetés becstelenítő, 's azonfelül — bármi példányosnak lássák a' rettentési theoriának hivei — még számos tekintetben fonák; róla is áll mint valamennyi testi büntetésről, mit Barthe, 1832-ben a' francia kamarákban a' bélyegzésről

mondott: hogy lehetlenné teszi a' rehabilitációt, 's tehetlenné a' kegyelemjogot, sőt magát a' bünbánatot is.

Mind ez áll, 's mind ezt már semmi szükség elmondani. Harapógó, és bot, és vessző, és pelengér, és kaloda különben sem találunk már most védőkre, 's ha egyike vagy másika e' büntetés-fajoknak egyik vagy másik civilisált országban még el nem töröl-tetett, — ne higyük, hogy tehát amaz országban jövődjöje is lehetne. Ahhoz is kell idő, míg a' száraz galy lehull a' fáról. Azt azonban, hogy e' tekintetben egykét uri ember nálunk is szívesen ollyformán codificált volna, mint 1827-ben Peel, kinek „consolidált statutumairól“ megjegyeztetett, hogy mindeniköknek alján pattog az ostor, — elhiszem készséggel. De mikor nem volt benne mód egyáltalában! mikor kimondva levén a' törvényelőtti egyen-lőség' borzasztó elve, a' bot nemes, nemnemes hátat különbség' nélkül érendett volna! Bizony, főleg ennek köszönhetjük, hogy a' bot' panegyristái tanácsosbnak tartották, szépen lecsücsülni. 'S most álljon elő valaki, 's ügyekezze velünk elhitetni, hogy még nincsen tapasztalásunk, miszerint a' törvényelőtti egyenlőség' meg-állapítása nálunk is a' legüdvösebben fog működni!

Ismétlem, mind ezt már nem szükség elmondani. De hiszen nekem nem is volt szándékomban erről szólni; az olvasó engem igen természetesen felre értett, mert Istennek hála, Magyaror-szághban a' becstelenítő büntetések' rendszere jelenleg sem léte-zik, 's mondhatni, hogy soha sem létezett, ha mindjárt az egyházi 's a' római jog' néhány tételei az infamiáról törvényeink közé is bucsúsztak, 's magánjogi tekintetben némi befolyást gyakoroltak.

Valjon mi hát az a' becstelenítő büntetések' rendszere? kérdi az olvasó.

Elmondom; de hogy könnyebben megértessem, hogy világó-sabban magyarázhassam ki magamat, concret példával fogok élni, 's e' példát a' francia büntető törvénykönyvből fogom meríteni, mellynek egyes hiányait, bármi nagy becsben tartsam különben az egészet, alkalmasint elevenebben érzem, mint azok, kik engem a' francia institutiók' feltétlen helyesléséről vádoltak.

A' francia büntető codex szerint a' büntettet (crime, crimen,

Verbrechen, ellentétben a' vétséggel, delit, delictum criminalitatem non involvens, Vergehen) mindig becsstelenítő, infamans büntetés éri, 's minden becsstelenítő büntetés löbb vagy kevesebb politikai 's polgári jogok' megszüntetésével jár, még pedig olyformán, hogy e' jogok a' büntetés' kiállása után sem élednek fel!

Lássuk e' rendszert közelebbről.

A' franczia büntető codex szerint az élet' hosszáig tartó rab-ság (travaux forcés à perpétuité), a' számkivetés kötelezettséggel azon egy meghatározott helyen maradni (déportation), 's a' halálos büntetés (ez utóbbi az ítélet' kimondása 's a' végrehajtás közötti időt értve, vagy azon körülményt, hogy a' halálra ítélt megszökhetett) polgári halált von maga után, 's ennek következményei: hogy az illető egyén tulajdoni- 's minden örökösödési jogától elesik, hogy törvény előtt polgári keresettel fel nem léphet, hogy házassága felbontatik (polgári oldalát illetőleg), hogy nem képes valamit szerezni, valamit ajándék' útján nyerni (kivéve, mennyi élelmére szükséges) 'stb.

'S ezen büntetés, melly a' római jognak az existimatio-ról 's a' capitis diminutio-ról szóló tételeinek félreértéséből, 's talán onnan is származott: mert hozatalakor az emigransokat is éré, 's mert politikai és magánjogi okok javasolták, hogy az emigransok polgári halottaknak tekintessenek, — azon forradalom után hozatott be, melly az emberiség' életében egy új időszakot nyitott meg, 's behozatott azoknak ajánlására, kik annyi egyébben hiszen a' haladás mellett buzgólkodtak. Világos, hogy ezen büntetés egyenesen a' nembűnösöket éri. Napoleon maga figyelmezteté a' codex' szerkesztésében eljárta választmányt ezen intézkedés' fonák voltára, 's tanácskozásközben emlité, hogy e' szerint p. o. egy deportáltak hitvese, ki nemes hűségeért, ha férjét a' deportatio' helyére kíséri, megismerést. sőt a' legnagyobb tiszteletet érdemli, ezen törvény által ágyassá alacsonítatnék. Világos továbbá, hogy a' büntetett egyén — bár mint rendelkezék a' törvény, bármi bölcsnek látszó, de ma már a' legnevezetesebb jogtudósok, nevezetesen Rossi által érdeme szerint méltatott juris fictióból induljon ki a' törvényhozó, — nem szűnik meg férj, fiú, atya 'stb. ma-

radni, mert hiszen ezek természeti kötelékek, ezek nemcsak polgári jogok, hanem még inkább természeti kötelességek, melyek törvényszékieleg meg nem szüntethetők.

'S ez teszi a' becstelenítő büntetések' rendszerének egyik részét.

Másik részét teszik a' büntetteket (crimeneket) érő többi büntetések, melyek a' nélkül, hogy polgári halált vonnának magok után, a' büntetett egyént minden nyilvános hivatal' viselésétől, a' választási 's általában minden politikai és polgári jogok' gyakorlatától, életének egész idejére megfosztják, melyek a' főbüntetés' ideje alatt (értetik a' rabság' illető neme, mert az érintett jogvesztés csak büntetési járuléknak tekintetik) a' büntetett egyént vagyonának kezelésétől is elmozdítják, 's melyeknek fonásága utóbb bővebben fog kitűnni.

'S ime ez a' becstelenítő büntetések' rendszere, mely az egy magyar törvényjavaslaton kívül Europa' valamennyi büntető codexeit kisebb nagyobb mértékben eldiszteleníti; 's melyet fővonnásaiban feltüntetni szükségesnek láttam: hogy kimutathassam az állást, melyet a' magyar büntető törvénykönyvi javaslat társainak sorában elfoglalt, 's hogy következő egyes észrevételeim e' tárgyban rövidebbek is, világosabbak is lehessenek.

BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYV. VI.

(1845. october' 5-én.)

(A' becstelenítő büntetések' rendszeréről
folytatólag.)

Pogány törvénynek az a' sorsa, hogy keresztyén emberek meg nem tartják. Természetes ennél fogva, hogy a' franczia büntető törvénykönyv' szabályai az egyes jogok' megszüntetésével járó ugy nevezett polgári degradatio iránt, 's még inkább a' polgári halálra nézve, gyakor izben kijátszatnak, végre nem hajlatnak.

Lássuk közelebbről.

Először is : büntető eljáráskor a' törvény' világos kikerülésével criminális büntetés helyett fegyelmi fenyítésben marasztalik el a' vádlott; mert eskültek és bírák egyiránt érzik, hogy az illető büntett szigorú büntetést érdemel ugyan, de becstelenítőt nem, 's e' két fogalom a' franczia törvényhozás' értelmében elválaszthatlan levén egymástól, correctionális büntetés éri a' vétkest. Ez azonban bajnak baj általi orvoslása, mert a' fegyelmi büntetések természetöknél fogva kevésbbé súlyosak és csekélyebb volumenűek levén, a' büntetés nem áll arányban az illető büntetettel, 's így a' törvényszegések' száma szaporodik.

Másodszor: igen gyakori a' részletes rehabilitatióknak közgazgatási uton eszközöltetése, mi a' kegyelemjogtól mind lényegére mind formájára különböző valami levén, igen kártékonyan hat a' jogvilágra.

Harmadszor: maga a' végrehajtó hatalom, 's magok a' pol-

gári hatóságok, melyek az illető törvényczikkelyek' gyilkos következményeit annyi izben közelebből szemlélték, nem teljesítik a' törvényt.

Példa reá a' Polignac' esete.

A' két magyar haza' hirlapjainak külön mindenik olvasója tudja, hogy X-dik Károlynak ezen ministere a' juliusi forradalom után vádlottként a' pairek elébe állítatott; tudja azt is, hogy miután a' deportatio' büntetése, Francziaországnak büntettes-gyarmatai nem levén, nem igen alkalmaztathatott volna: élet' hoszszáig tartó, 's a' hámi erősségben elszenvendő rabságra, 's még azon felül világos szavakkal polgári halálra ítéltetett; tudja végre azt is, hogy utóbb száműzetés lépett e' büntetés' helyébe; — de azt talán nem tudja mindenik olvasó, hogy a' pairek' kamarája által hozatott ezen ítélet, mennyiben polgári halálról is szól, a' hatóságok által soha sem foganatosítatott. Polignacnak házassága Hamban, hová őt hitvесе kíséré, tovább folyt, neki ott gyermekei születtek, kiket az illető polgári hatóság — mert Francziaországban a' kereszteleésnek civilis oldala is van, azonképen mint a' házasságnak — törvényes gyermekeknek, a' pairkamarailag kimondott polgári halál' daczára, Polignac' törvényes gyermekeinek ismert az illető belajstromzás' formája által.

Illyetén az idétlen intézkedések' hatása 's hatástalansága egyszersmind. Egyébiránt — mint már megjegyeztük, ha nem csalódunk — Francziaországban is minden illetékes szózat kárhóztatja e' rendszert. Akad ugyan néha a' kamarákban, vagy journalisticában egy inkább hóbortos, mint genialis különöz, ki ezen törvényczikkelyek mellett is ügyvédkedik, 's „hangzatos mert üres“ phrasisokban büntetőjogi terrorismust hirdet, 's ki republicanismust lát embertelen törvényében, mint nálunk némellyek politikai bölcseséget látnak teljes tudatlanságukban, — de ezek csak egyes különözök, a' nyáj nem megyen utánuk.

Való igaz, Francziaországban még jelenleg is módosítatlan a' törvény; de mikor az igazságszolgáltatás' ministerétől, a' kamara' ülésében ezeket hallhatni: „a' magánjogi törvénykönyv' egyik rendelkezése azt tartja, hogy a' házasság jogilag feloldatik

a' polgári halál által még azon esetben is, ha a' szabad házastárs kötelezettségében meg akar maradni: — elég, kimondanunk ezen szabályt, hogy mindenkivel éreztessük, miszerint ezt módosítani szükséges,“ — mikor, mondom, a' kormány' képviselője illy valomást teszen a' szónokszéken: akkor világos, hogy Franciaországban nem annál fogva marad módosítatlan a' törvény, mert vannak, kik a' becstelenítő büntetések iránti intézkedéseket helyeslik, hanem azért, mert a' büntető codex' 's a' polgári törvénykönyv' ide vonatkozó szabályainak szándéklott revisióját a' napi események 's a' nap' szükségei évről évre halasztják. De mint fogjuk magunknak megmagyarázhatni, hogy olyatén országok is, melyek a' legeslegújabb időkben uj büntető törvényeket hoztak magoknak, azokat becstelenítő büntetések' sürü használása által el-mocskították? Holland nyakrafőre sietett tuladni az eskütszékeken, mint ollynemű intézkedésen, melly nem honi földön nőtt, 's mellyet a' francia törvénykönyvvel nyakára hoztak. De hogymint történhetett tehát, hogy csak pár évvel ezelőtt szerkesztett büntető törvénykönyve hemzseg a' codex Napoleon' becstelenítő büntetéseitől? Hiszen a' stathouderek alatt az infamans büntetések' rendszerét nem ismerték a' hollandiak. Ismerték az infamiát, de csak olly vázlatban, minőben azt minden, a' hűbéri 's az egyházi jogból kifejlődött törvényhozás ismeri, 's mellyet a' magyar, ha kedve tartja, Kitionich által megmagyaráztathat magának. Honnan van az, hogy a' német apróbb souverainítások, a' „freies und einiges Deutschland“ ezen Athenái és Boeotiái, kik a' francia értelmi suprematia alól magokat olly dicsőségesen emancipálták, a' taval, harmad 's negyedéve szerkesztett törvénykönyveket sem tudták tisztán tartani e' mételytől? Igaz, a' „deutsches Gemeinrecht“ben is olly szépen fejlődött ki e' burján, hogy Hermann' unokái egy kis ügyességgel csakugyan bebizonyíthatnák: miszerint particuláris törvényhozásaik ezen intézkedéseket nem annyira a' Rajnán-tuli jogtudósoktól kölcsönözgették, mint inkább Karpzowjaiktól egyenes ágon öröklötték. De hiszen ez még korántsem elégséges ok arra, hogy a' cosmosnemzet másnak engedje a' büntető reform' mezején az elnökséget! — Senkise' mondja, hogy a' német törvény-

hozások már nem ismerik a' polgári halált, hanem csak azt, mit a' franczia *dégradation civique*, *interdiction légale* alatt ért; — mert erre azt válaszolhatni: hogy Bajorországban a' *lex bojoario-rumban* — mellynek ükeükét Thuróczi szerint a' magyarok Henrik császártól ajándékol kérték magoknak — az ugynevezett békőbüntetés (*Kettenstrafe*) polgári halállal jár; 's válaszolhatni továbbá: hogy a' polgári *degradatio*, a' büntettek' *legtarább* seregének a' büntetések' kiállása után is *politici*, polgári 's némileg családi jogoktól elejtetése, igazságtalanságot annyit foglal magában, mennyit a' polgári halál. Azt helyesnek, sőt szükségesnek fogja találni mindenki, hogy p. o. a' hűtlen pénztárnok, illető büntetésének kiszervedése után is közpénzek' kezelésétől eltiltassék; azt sem fogjuk botránkoztatónak találni, ha p. o. a' gyógyszerész, ki vétkes gondatlanságból valakinek halálát okozá, ítélet által a' gyógyszerészség' gyakorlatától is elmozdítatik, mint a' gyermeket elsikkasztó bába a' szüléset' mesterségétől 'stb.; egyes illetén intézkedéseket a' magyar törvényjavaslatban is találhatni. De itt mindig individualisálni kell személyre és jogra nézve; nem pedig büntetés' fejében összevissza mindenkit mindennemű jogaitól megfosztani, 's kinyilatkoztatni például, hogy az, ki a' véllen önvédelem' körén tulterjeszkedve valakit tetemesen megsebesített, azontul választási jogok' gyakorlatára képtelen; — mintha ő vétségének vagy büntetlenség daczára a' legeslegjobb választó nem lehetne! Az, hogy valaki, mert bármi büntetésben elmarasztatott, tanúságtételre képtelen legyen, az már épen elévült fogalom; elvonatkozva attól, mit ma már az iskolásgyermek is tud, hogy magában véve tökéletesen érvényes, vagy tökéletesen érvénytelen tanúságtétel nem is létezik, mindenkinek súlya a' körülmények' egészétől függvén, — miért ne lehessen például a' vérengző vagy akármelly büntettes egyben másban a' legjelesebb tanu, a' legjelesebb műértő? Jogok' elvonásánál a' legnagyobb ovatossággal kell eljárunk, nehogy igazságtalanok legyünk, 's hogy magunkat, másokat, 's a' társaságot, néha méginkább ne sértsük, mint a' büntettest. Mennyi botrány történhetik e' tekintetben különösen azoknak irá-

nyában, kiket a' közbizodalom választás' utján ide vagy amoda szólí-
lit! Igaz, megvesztegetett választók czégéres büntettest is küld-
hetnének a' nemzet' tanácsába, de itt a' tábla', a' kamara' verifica-
tíoi jogában rejlik az orvoslás.

Ismételjük: a' jogoknak felebb említett elvonása, büntett és
jog' különbsége nélkül, minden józan büntető elvekkel ellenkezik
Az pedig, hogy valaki a' kiszenvedett büntetés után, még j o g i-
lag becstelennek nyilatkoztassék, nemcsak a' poenitentiarius
rendszerrel ellenkezik, hanem a' positiv jogalap' felforgatasával
is jár. Mindazon fészabályok, mellyekkel e' tekintetben kivált az
ujabb német büntetőtörvények segíthelni véltek e' bajon, elég-
telenek.

Hazaíui örömmel írom ide Mittermaier' sorait e' tárgyban:
„Miért nincs egyetlenegy törvényhozónak annyi bátorsága, hogy
illy viszonyok között inkább egészen száműzze a' becstelenítő
büntetéseket, 's a' büntetettnek kilátást nyisson, hogy feddhetlen
magaviselet által polgártársainak bizodalrát megnyerhesse, a'
népre bizatván, mennyiben akarja a' büntetést szenvedettet, szí-
goru szemmeltartás után, bizodalrára méltatni? A' magyar bün-
tető törvénykönyvi javaslatnak szerkesztői voltak ennyi bátorság-
gal; és számtalan nehézségek, mellyek más országokban a' becs-
telenítő büntetések' rendszerénél fogva származnak, a' javaslat'
elfogadásával végkép' eltűnnek.“

A' magyar büntető törvénykönyv' jelességének egyéb ténye-
zöiről egy közelebbi számban szólnék.

BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYV. VII.

(1845. october' 10-kén.)

(Filangieri 's a' bűnkisérleti tan.)

Nem ismerek szeretetreméltóbb író't a' törvénytudomány' mezején, Filangierinél. Marquis Posához hasonlították ő't, ki egy tizenhatszadik századbeli olaszudvarban a' népek' boldogságaért ábrándozott, 's ki minden political tapasztalatlansága mellett — mert Nápolyban vajmi bajos lett volna az alkotmányos biztosítékokkal gyakorlatilag megismerkednie, — szíve fenekén örök igazságokat talált, mellyek „a' törvényhozás' tudománya“ című munkájának maradandó becset kölcsönöztek. Annak jeles munkának kell lenni, melly félszázaddal megjelenése után Constant Benjamins fordítólul nyeré.

A' jogirodalom' aristarchusai munkája' azon részét tartják legjobbnak, melly a' büntető törvényhozást tárgyalja. 'S méltán. E' rész adatokban és eszmékben egyiránt gazdag; olyatán, melly philanthropiai hévvel ragadja meg az emberiség' ügyét, 's egy alkalommal, mi csakugyan ritkaság, a' görög és római jogvilágra is fényt derít. De vannak benne egyes nézetek, mellyek habár, mint a' legnemesebb alanyiságból kiindult tévedések, szédítőleg hatottak a' későbbi törvényhozóra is, a' higgadtabb tudomány előtt meg nem állhatnak. Habent sua fata libelli, — de a' leggyászosabb fatum az, hogy a' beléjük csúszott tévedések rendesen termékenyebb földre esnek, mint az igazságok, mellyeket magokban foglalnak, 's mellyek gyakran csak az ég' madarainak szolgálnak táplálékul.

Filangieri, alkalmasint az általa kissé félreértett római tan' nyomán, a' büntett' kísérletét azonképen hirdeti büntetendőnek, mint magát a' bevégzett büntettet. Miért? Azért, ugymond, mert a' bűnkísérlet' szerzője elkövette annyiban a' büntettet, mennyiben ezt elkövetni képes volt. — A' fogalomzavar itt világos. Filangieri előtt az alanyilag bevégzett, de tárgyilag nem sikerült büntett' eszméje lebegett, azon eset p. o. ha A. leveti B-t a' második emeletről, azon szándékkal 's azon alapos reménnyel, hogy őt megölje, de B. olly szerencsésen esett, hogy meg sem sértetett. A' nem sikerült büntettet ma már mindenki a' bűnkísérlettől különböző valaminek tartja, de ezelőtt negyven évvel amaz eszmezavar még a' francia büntető törvénykönyv' szerkesztőire is olly hatással volt, hogy a' francia codex ugyanazon büntetéssel sújtja a' kísérletet, melylyel a' bevégzett büntettet.

Hogy a' törvény' ezen intézkedése csak a' felebb kijelölt tévedésen alapul, onnan is gyaníthatni: mert egyéb tekintetekben a' francia tan a' kísérletről sokkal józanabb, mint számos, jóval utóbb alakult törvénykönyveké, melyek a' legnagyobb praetensiókkal köszöntöttek be ez' árnyékvilágba. A' francia törvényhozó csak akkor lát büntethető kísérletet, midőn a' büntett már elkezdett, holott a' német tudomány, mely még nem régiben „a' kísérlet' kísérletéről“ is értekezett, büntethető kísérletet jelenleg is hajlandó nemcsak az elkezdett büntettben, hanem az ama' büntett felé irányzott előkészületekben is látni.

Nem szeretném tévedésbe hozni az olvasót, 's nem szeretnék félreértetni az olvasó által. Ennélfogva midőn örömmel üdvözlöm a' szász büntető törvénykönyvet, mely azonképen, mint a' norvégiai törvényjavaslat, a' puszt a előkészületben még nem lát büntethető kísérletet, 's midőn Rossival ugy vélekedem, hogy a' pusztán előkészítő cselekvények annál fogva nem szolgálhatnak tárggyul a' büntető törvénynek, mert a) büntetésökre nem mutattathatik ki eléggé szilárd alap; mert b) a' társaság' érdekében áll, nem sokszoroznia az indító okokat, melyek a' gonosztevőt szándékának palástolására intsek; 's mert c) nem tanácsos, bezárni az ajtót a' bűnbánat előtt; — midőn továbbá hiszem és vallom, hogy

azon előkészületek is, melyek olly annyira nem közönösek a társaságra nézve, hogy egynémellyike rendőrségi szabálynak alkalmul szolgálhat, magokban véve még nem büntethetők: — akkor megismerem egyszersmind, hogy van két rendbeli büntett, melyeknél nemcsak a' kivitel' kezdetében, hanem már a' tetteges előkészületben is rejlik a' büntethető kísérlet, 's e' két büntett: a' felségsértés és a' hűtelenség (ez utóbbi nem Werbőczinek fogalma szerint levén értetendő, miután p. o. a' pénzhamisítással semmi köze). Már Cato mondá a' felebbi büntettekhez vonatkozólag: „*Nam coetera dum persequere ubi facta sunt: hoc nisi provideris ne accidas, ubi evenit, frustra judicia implores.*“ Ez magyarul annyit jelent: „késő leszen magadat védened, ha az ellenség már a' négy folyam' mentében csillogtatja fegyvereit.“ A' büntető politica tanácsolja e' kivételt, de illetén kivételes eseteknél az igazság egyszersmind azt parancsolja: hogy a' büntető eljárás minden kitelhető biztosítékot nyújtson a' vádlottnak, hogy épen ellentéte legyen az angol ugynevezett csillagkamarának. De hiszen lesz hely és idő, az eljárásról is szólanunk; most térjünk vissza e' részletektől a' tárgy' általánosságához.

A' büntetőjogi theoria' jelen nézetei szerint a' bűnkísérletről szóló fejezet a' törvénykönyv' általános részéből egészen kihagyandó, 's azon cselekedetek, melyekben büntethető kísérlet rejlik, külön vétségek' képében, mint *delicta sui generis* felállítandók. Ezen eszmének elnökle alatt szerkesztették a' magyar törvénykönyvi javaslat' szerzői a' 423-dik, 426. és 428-ik szakaszokat (a' §§' számát az országos választmány' épen kezemnél levő kiadásából idézem, melyben országgyűlési tárgyaláskor a' külön vélemények' nyomán egyes változások történtek, 's az illető §§' száma is megváltozott); másutt középutat választva ezen nézet 's a' régiebb eljárás szerint, mely úgy szólván, minden büntettnak kísérletét ismeré 's bünteté: azon elv' nyomán, hogy, hol a' törvény a' kísérletre az egyes büntetteknek nem rendel büntetést, ott nem is büntettethetik a' kísérlet, — számra tiz büntettet jeleltek ki, mint melyeknél a' kísérlet is büntetés alá vonandó. Mittermaier arra figyelmeztet bennünket, hogy a' fe-

lebbi tíz büntetlen kívül, a' kísérleti cselekedetek' büntetését akkor is követeli a' közérdek, ha egy harmadik a' terhes személynek akaratán kívül idétlen szülés' eszközzésére törekszik, 's figyelmeztetését azzal támogatja, hogy a' francia törvényhozás is, melly a' terhes személy által elkövetett abortusnál joggal nem ismer büntetés alá vonatható kísérletet, egy harmadikat kísérlet miatt büntethetőnek nyilvánít.

Ezen rövidke észrevételekből is látni fogta az olvasó, hogy a' magyar büntető törvényjavaslat, forma' tekintetében e' tárgyban is számos társait megelőzte; a' tartalmat pedig, azaz: főleg az értelembatározásokat mi illeti — mert büntető törvénykönyvben az értelembatározás úgy nem forma mint nem a' büntetés, — a' javaslat' szerkesztői lelkismeretes buzgalommal arra törekedtek, hogy azon visszaélések, mellyek e' mezőn bizonyos irányban gyakoriak, nálunk magokat be ne fészkelhessék; 's hogy sikerrel működtek, a' felebb, szám szerint idézett szakaszokból is világos.

BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYV. VIII.

(1845. october' 14-én.)

(Határozatlan büntetések és büntetési minimumok.)

Egyik jellemző sajátsága a' magyar büntetőtörvényjavaslatnak, hogy az egyes vétségeknél büntetési minimumot nem rendel, szabadjára hagyván a' bíróságnak, hogy mindenütt a' legparányiabb fenyítékgig szállhasson le.

Mittermaier részben helyeselvén a' törvénykönyv' szerkesztőinek ezen eljárását, más részben a' rendszert nem minden nehézség, nem minden veszély nélkülinek tartja.

Szabadjon nekünk, annyi egyébben hiv tanítványainak, ezen aggodalmát kissé tulságosnak tartanunk. — Lássuk közelebbről.

A' mult század' törvenytudósai a' birói önkény' megszorítására 's következetes és önmagához hű igazságszolgáltatás' megalapítására hasznosnak és szükségesnek tartották : teljesen meghatározott büntetést, azaz : bizonyos büntetésfajt és bizonyos büntetésmértéket ragasztani a' törvénykönyv' mindenik cikkelyéhez, — ollyformán, hogy a' büntetés a' törvényhozó által már változhatlanul kimérve levén, azt a' bíró csak alkalmazza. Ezen vezéreszménél fogva történt, hogy a' kísérlet távolra, közelre 's legközelebbre, a' bűnsegédek közel 's távol segédekre 'stb. osztályoztattak, és hogy külön meghatározott büntetés szabott külön mindenik osztályra. — Mintha csak arra törekedtek volna, hogy a' törvénykönyv a' kimeríthetlen casuisticának, — épen mert kimeríthetlen — igen nyomoru repertoriumává alakitassék; mintha

ugy vélekedtek volna, hogy egyes szabályok kibányászhatják a' jog' kifogyhatlan aknáját, — pedig ha a' római jog' híret hallották L. 1. D. 50. 17. mindenikök olvashatta: „non ut ex regula jus sumatur, sed ex jure quod est, regula fiat;“ mintha — Rosshirt' megjegyzése szerint — a' büntetőjogot nem annyira a' törvénytudományhoz, mint inkább a *res imperii* tartozandónak nézték volna, melyeket *reglamentaris* uton is elintézhetni.

Azonban csak hamar állallatták, hogy a' teljesen meghatározott büntetések' rendszere legfelebb a' kutató, írásbeli eljárásnál alkalmaztatható, hol az egész ügy csak holtvázként tűnván fel a' bírák előtt, a' büntetés is igen következetesen élet és expansio nélküli tetem lehet, — 's mind inkább tért nyert azon nézet: hogy valamint külön mindenik büntetőjogi eset, ugyszólván külön, az illető esettől elvont bizonyítási rendszer' nyomán kifejtendő: azonképen a' büntetés külön mindenik eset' jelleméhez képest a' bíróság által kimérendő. Természetesen nem olly értelemben, mintha a' büntetés' neme és súlya egészen a' bíróra bizattathatnék, — illyesmi csak egy német egyetemenbeli professor' agyában fordulhat meg napjainkban, ki thesisének védelmére — miután a' magyarországi táblabírákra, mint a' terra incognitának incognita quantitasaira nem hivatkozhatik — a' romai arbiterekre utal mint ollyasokra, kik egészen kényök kedvök szerint és mégis örök dicsőséggel hoztak ítéletet, — olly dolog, melyre már Seneca megfelelt, mondván: hogy bizony veszedelemmel jár, ha valamelly ember „nullis adstricta vinculis religio“ szerint szabhat büntetéseket annálfogva, mert hiszen őt: „in album census et equestris haereditas misit“, — 's melyre mi kisebbek csak azt jegyezhetjük meg teljes alázattal: hogy köztudomás szerint, a' büntetteköl származó személy elleni civilis (nem ugynevezett honorarius) keresetek *stricti juris actiones* voltak, nem *arbitria*.

Ismételjük: ma már közös a' meggyőződés, hogy a' büntetés' teljes határozatlansága annyi, mint a' bírói hatalomnak a' törvényhozóival felcserélése, 's hogy a' polgárokat részben megfosztaná azon biztosítékoktól, melyeket ők szabatos törvényeknek

képében joggal követelhetnek. — De a' büntetésnek a' bíró általi kiméretése csak olyformán értetendő : hogy viszonylag határozatlan büntetések szabattak az újabb törvénykönyvekben ; azaz : a' bíró, ha nem mindig több büntetésfaj között , rendesen mégis több büntetismérték között — jóformán egymástól távol eső büntetésmaximum és minimum szabtván, — választhat.

Félszabálynál azonban meg nem állapodhatni, kivált a' törvényhozás' körében nem. Midőn a' franczia codexnek 463-dik szakasza a' bírót felhatalmazza, hogy a' büntetés' kiméretésénél a' minimum alá is szállhasson, ha fegyelmi büntetésről és parányi kárról van szó : akkor ugyanazon codex egészen sajátyszerű 's egyszerű mind visszasz logicánál fogva, ellenkezőleg rendelkezik a' nagyobb vétségekre , a' büntettekre nézve, holott, épen mert nagyobb a' büntetés, ez még nagyobb vigyázattal volna mérlegezendő. Illy viszonyok közt a' jury, midőn a' minimumot is szerfelett kemény büntetésnek látta, gyakran felmentette a' minimumnál kisebb büntetésre csakugyan érdemes vádlottat, 's így baj' helyébe új baj léptetett. Ennek orvoslására már 1824-ben törvényt hozott, mely szerint bizonyos büntetteknel, mennyiben ezeket halálos büntetés nem érne, enyhítő körülmények' létezéséről is hozhatott végzés, mi eddig csak bizonyos vétségeknél történhetett, a' hiressé vált 1832-diki törvény pedig erre a' legczégyéresebb, 's halálos büntetést magok után vonó büntetteknel is felhatalmazván a' juryt, illetén határozat' esetében a' bíró két fokkal leebb szállithatja a' törvényben szabott büntetést. De még itt sem lehet megállapodni, ha csak azt nem akarjuk, hogy a' kivétel terjedelmesebb legyen a' szabálynál ; statistikai adatokból t. i. kiviláglik, hogy a' jury 100 eset között 67-nél enyhítő körülmények' kíséretében mondá elkövetettnek a' büntetést, — 's a' jury' ezen verdictjei csak a' tudatlanság vagy a' rosszlelkűség által mondathatnak tulságosan szelideknek, miután de Vault, számos évekig colmári közvádó, 's így épen nem szerfelett érzékeny esküdt-tag, szinte nyíltan megvallá : hogy a' tudomására jutott büntető keresetek között számtalan volt olyas, hol

a' törvényes minimum is az igazságosnál súlyosabb büntetés fogott volna lenni. — 'S ha a' súlyos büntetéseiről elhíresztelt francia codextól elvonatkozva, azon büntető törvényhozásokra vagyunk figyelemmel, melyeknek minimumai legalább viszonylag érdemesek ezen névre, még mindig olyatén combinatiókat találhatni czégéres büntetteknel is, melyek az illető büntettet olyannyira enyhítik, hogy a' törvénybe foglalt legszelidebb minimum is szerfelett súlyos büntetésnek mutatkozik.

Hagyjunk fel elvégre a' felszabálylyal illy viszonyok között; 's midőn különben is látjuk, hogy az újabb törvények mintegy versenyeznek egymással a' bírónak felhatalmazásában, miszerint a' büntetésmértéket a' törvényben foglalt minimum alá is szállíthassa, mert csak így kerültethető el számos esetekben minden igazságtalan keménység a' jogalkalmazásnál; 's midőn a' tapasztalás arra tanít, hogy a' legújabb törvényhozások' minimumai is még mindig szerfelett súlyosak: menjünk egy lépéssel tovább, 's kövessük a' genfiak' példáját, kik 1815-ben Dumontnak, Bentham' nagyhirű barátjának tanácsára a' codex' valamennyi minimumait eltörölték, úgy hogy a' törvényszék az illető körülményekhez képest a' legparányiabb büntetésig szállhatott le. Ha tekintetbe vesszük, hogy Genf a' legeslegújabb időkgig változatlanul ebbeli eljárása mellett megmaradott; hogy, midőn annyi egyéb módosított és felforgatott, ezen rendszabályt roszalló szózatok nem hallatszoltak: világos, miszerint a' Bentham által nyilvánított aggodalom, hogy a' bíróságok büntetési minimumok' nemlétében kevésbé szigoruan fognak eljárni a' bebizonyítás körül, mint ha e' részben is meghatározott büntetés' alkalmazásához köttetvék, — épen úgy alaptalan, mint Rossié, ki meg' úgy vélekedett, hogy a' minimumok' megszüntetése, azonfelül, hogy a' könnyelmű elmarasztalásokat szaporítandja, a' törvényt megelőző hatásának nagy részétől is megfosztandja.

Van azonban még egy más ellenvetés, melly a' mély tudomány'praetensióival, nemcsak a' minimumok' megszüntetését,

hanem a' viszonylag meghatározott büntetések' összes rendszerét roszalja, 's mellynek bajnokává a' pár évvel ezelőtt meghalálózott, különben éles belátásu Zachariä lett, midőn az akkora tanácskozás alatt volt badeni törvényjavaslatra vonatkozólag, az 1840-diki heidelbergi évkönyvekben kinyilatkoztatá: „hogya a' melly rendszer alanyiságon alapul, az nem is rendszer, hanem olly valami, mi bennünket egyenesen Ásiába (azaz: önkényhez) vezet. A' tárgyilagosság' 's az alanyiság' rendszerei meg nem férők egymással, sőt még csak nem is közeledhetnek egymáshoz. Az alanyiság, erejét és életét szivja ki a' törvénynek.“

Mint általában az ember, ugy különösen az író könnyen tévősvényre jut, ha boszankodik. Zachariä ezt nem egy ízben tapasztalhatta volna önmagán öreg napjaiban, de legkivált az idézett sorok' írása közben. Mindaddig mig a' büntett nem leszen = gyári portéka, mellyet röffel vagy serpenyővel mérhetni, 's mindaddig, mig a' büntető codex nem leszen = vámtariffa: tisztán tárgyilagos büntetőjogról szó sem lehet. Épen a' Zachariä által tagadott egymáshoz közeledése, egymásba olvadása a' két rendszernek jellemzi a' czélirányos törvénykönyvet. — Az egyes büntettek' fogalmát a' törvényhozó határozza meg. A' büntetés' nemét és maximumát a' vétség' természetéből és súlyából a' törvényhozó vonja ki. Az általános rendszabály, melly szerint a' büntetés a' beszámításhoz mérendő, a' törvényhozó által alapítatik meg 'stb. Mindezek tárgyilagos momentumok. Más oldalról alanyi vegyülete volt minden rendszernek Solon' ideje óta. Vagy nem alapult-e alanyiságon a' római büntetőjog, midőn a' bírónak meghagyta, hogy ítéllethozásközben főleg arra tekintsen, ha „dulus“ vagy „culpa“, „propositum“ vagy „impetus“ vezérelte-e a' büntettest? 'S nem alapul-e ezen alanyi momentumon, a' „sciens dolo malo“ körülményen, ugyszólván a' világ' összes büntető igazságszolgáltatása? Nem alanyiság-e az induláspont, midőn a' világ' valamennyi törvényhozásai a' vádlott' előbbeni életmódjára is tekintettel vannak a' büntetés' kimérése közben? 'stb.

Az olvasó ennyiből is láthatta, hogy a' viszonylag határozatlan büntetések' rendszere — 's ennek természetes corollárium: a' büntetési minimumok' eltöröltetése ellen emelt vádak gyenge alapon nyugosznak, 's úgy hiszszük, a' magyar törvényjavaslat' szerkesztőinek azon nézetét, miszerint a' büntetési minimumok megszüntetendők, velünk együtt üdvösnek fogja tartani.

BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYV. IX.

(1845. october' 26-án)

(Birói kimérés.)

Mielőtt a' büntető eljárásra térnék által, még egy pár észrevételt kívánok a' büntető törvénykönyv' első részére nézve előterjeszteni, mellynek jellemével egyébiránt az eddigiekből már elégségesen megismerkedhetett az olvasó.

Először is, visszatérőleg a' büntetéseknek minapi cikkelyemben tárgyalt kimérésére, szükséges arra figyelmeztetnem a' törvénytudomány' 's különösen büntető codexünk' barátait: hogy az első rész' 20-dik szakaszának értelmében a' bíróság olly büntetteknel, hol rabságot szab fenyítékül a' törvény, a' legcsekélyebb ideig tartó fogságig is szállhat le a' megfogyatkozott beszámításhoz képest: de birói dorgálásig nem. — Én ugy vélekedem, hogy ez a' törvénykönyv' szellemével, melly büntetési minimumokat nem ismer, ellenkezik, 's hogy ez talán nem is állott a' szerkesztők' szándékában.

Való igaz, erre azt mondhatná valaki: világos, miszerint a' büntető-törvénykönyv' szerkesztői nem akarták annyira kiterjeszteni a' birói kimérés' jogát, hogy az ugynevezett szabadságbüntetések' helyébe egészen másnemű büntetés léptethessék. — Magam is hajlandó volnék így vélekedni, tekintetbe vevén még azt is, hogy a' birói kimérésről szóló általános rendelkezés (18. §.) illetén magyarázattal nem ellenkezik, — magam is így vélekedném, mondom, ha a' 21-dik szakasz egyébre nem mutatna. Ez t. i. a' fogságbüntetés'

helyébe birói dorgálást is enged léptetni. 'S méltán. A' birói dorgálás, ezen — közbevetőleg legyen mondva — a' körülményekhez képest, 's természetesen nyilvános eljárás mellett élessé válható büntetés nem áll olytán arányban a' szabadságbüntetésekhez, mint állanak ezekhez a' pénzbírságok, melyeket szabadságbüntetés' helyébe léptetni semmi esetben sem tanácsos, 's pedig azért nem tanácsos, mert ez által, megváltatván magát a' gazdag, könnyen jogtalan kedvezéseknek alkalom adathatnék, 's mert bírság és szabadságbüntetés nem csak fajra, hanem öszves irányukra nézve is különböznek egymástól. A' „*lut in corpore aut in aere*“ féle törvénytudományi bölcsesség ma már komoly czáfolatot sem érdemel. A' bírónak itt a' legpárányibb „*latitudo*“-t sem szabad engedni; 's ha egykét esetben a' pénzbírság' helyébe szükségképen szabadságbüntetés léptetendő, azért t. i., mert a' büntettes, hogy Bentham' szavaival éljünk, nem nyújt elégséges felszint a' bírság' működésére, — ezen esetek, mellyek egyébiránt a' felebb említettekől, mellyeknél épen megfordítva szabadságbüntetés' helyébe bírság léptetett, szorosan megkülönböztetendők, — egyenesen a' törvény által jeleltetnek ki.

De térjünk vissza tárgyunkhoz.

A' felebbiekből következtethetni:

Ha a' törvény megengedi, hogy a' büntett' bizonyos körülményeinél fogva élethosszáig tartó rabságtól egy napig tartó fogságig szállhasson le a' büntetés' kimérésénél a' biró, — 's ha más oldalról nem tartja olyasnak a' szabadságbüntetést, mellynek helyébe birói dorgálás egyáltalában nem léptethető, — hogy pedig a' magyar büntető-törvénykönyvi javaslat illyesnek nem tartja, a' 21-ik szakaszból világos: — akkor nincsen ok, miért ne szállhasson le a' biró a' büntetés' kimérésénél az illető büntett' bizonyos körülményeinél fogva a' rabságtól is egészen a' dorgálásig.

'S nincsen ok különösen annál fogva:

mert a' magyar büntető-törvénykönyv becstelenítő büntetéseket nem ismervén, rabság és fogság korántsem állanak olly

viszonyban egymáshoz, mint p. o. a' német „Zuchthaus“ a' „Kreisgefängnis“-hez ;

's mert a' törvénykönyv szerkesztői a' büntett-kísérleteket egykét esetben kivételével, nem mint *delicta sui generis* állítván fel, külön büntetés-volumeneket sem szabtak a' kísérletek' számára, 's így gyakrabban mint hinnők, fognak olytán esetek előfordulhatni, melyeknél ámbár a' bevégezett büntett rabsággal fogott volna büntetethetni : képzelhetni olly kísérleti cselekvényt, — ollyast értünk, melyet a' *theoria* távol kísérletnek, előkészületnek nevez, 's mellynél a' tárgyilagosságy olly annyira parányi, hogy egy saját nemét az imponderabiliáknak tehetné, — képzelhetni mondom, olly kísérleti cselekvényt, melyre nézve a' birói dorgálás igen czélirányos 's tökéletesen elégséges súlyu büntetésnek mutatkozik.

Ezen parányi, egykét szóval pótolható hézagot, — ha ugyan hézagnak fog a' hozzáértők által találtatni, — annál fogva véltem itt megemlítened : mert kivált ha a' büntetési minimumokat megszüntetjük, 's ezeknek megszüntetése, mint láttuk, elkerülhetlenül szükséges, — ha a' tudományos haladás' élére kívánunk állani, ha mintegy a' felelősséget vállaltuk fel ez' ügy' üdvös voltára nézve, ha a' működésünkben olly édesörömet ellenmondást nyomozóknak nem akarunk anyagot nyújtani : — akkor a' legnagyobb következetességgel szükség eljárnunk e' tárgyban. Legyünk azon, hogy a' birói kimérés, ezen legeredményesebb 's egyszersmind legkényesebb része a' büntető-törvénykönyvnek, mert hiszen a' biró ilyenkor a' *concret* esetre nézve mintegy törvényhozóvá leszen, — legyünk azon, hogy a' műnek e' része szinte gáncs nélküli előképül szolgálhasson más nemzetek' törvényhozóinak is. A' magyar törvénykönyv' szerkesztői a' viszonylag határozatlan büntetések' azon rendszere által, melyet felállítottak volt, lehetőségessé tették : hogy a' törvény-alkalmazás elvégre az *aequitas* szerint történhessék ; nem azon *aequitast* értem, melly méltányosságot jelent, 's melly mintegy a' jog' derogatióját foglalja magában, de értem azon *aequitast*, melly a' római jog szerint „*aequat jus facto*“, mellyen a' „*bonae fidei* és

stricti juris actiones“ közötti öszves különbség alapult, 's melly szerint széles alapon nyugvó birói kimérés' útján, hozzájárulván még az illető esetek' individualizálása, tény és büntetés — ha így szólhatni — mintegy tökéletesen coincidálván, együvéesvén, tökéletesen kiegyenlítik egymást. — De épen mert büntetőtörvénykönyvünk e' tekintetben számos másokat maga megett hagyott, 's mert a' büntetések' kimérésével olly szoros viszonyban álló beszámítás' kérdését annyi ügyességgel, 's ha mindjárt részben Feuerbach' módszerének nyomán — mert tudnivaló dolog, hogy csaknem valamennyi újabb törvénykönyvben Feuerbach' kézikönyvéből e' tárgyban egész helyeket találhatni, — más részben igen szerencsés eredetiséggel tárgyalja: épen ennél fogva, mondom, ezen parányi hézag se' maradjon pótolatlanul, ha ugyan — újra ismétlem, — az hézag volna, mit gyenge szemem annak látott.

Másodszor, — de engedje meg az olvasó, hogy a' mi még mondani valóm van a' törvénykönyvi javaslat' első részéről, azt külön végczikkben mondhassam el.

BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYV. X.

(1845. november' 4-én.)

(Vegyes észrevételek.)

Az olvasó tudni fogja, hogy a' büntető-jog' dogmaticusai a' büntetteknek, hol idealis, hol valóságos együvé-találkozásáról szólnak. Idealis együvé-találkozást ott látnak, hol a' tettes egy-nél több törvényt szegett meg azonegy büntett által. Ezen eset-tek törvényjavaslatunk' 90 §-ában tárgyaltnak, 's a' szerkesztők itt súlyosbító körülményeket látnak, a' nélkül azonban, hogy kü-lön büntetést szabnának külön mindenik törvényszegésre, 's két-séggel azért: mert a' tettes csak egy büntettet szándékozott elkövetni, ha mindjárt egynél több törvénybe ütközött cselek-vénye. — A' büntettek' valóságos együvé-találkozása alatt, vagy azon esetek értetnek, midőn valamely személy közbenjött büntetés nélkül több rendbeli, önálló büntettet követett el, melly büntettek azonegy ítélet' tárgyaivá lettek, — vagy pedig értetnek szorosabb értelemben az ugynevezett folytatott büntet-tek, *delicta continuata*, midőn t. i. azonegy büntett több bűnös cselekvény által követtetett el; — amazokról törvényjavas-latunk' 86—89. §-ai szólnak, emezekről nem találtam külön rendelkezést; a' szerkesztők valószínűleg úgy vélekedtek — 's joggal vélekedhettek így — hogy a' bírák a' felebb körülirt büntet-tek' irányában beérik a' beszámítást és büntetési kimérést tár-gyazó általános szabályokkal. 'S itt a' módszerre nézve még meg-jegyzésre méltó: hogy a' büntettek' együvé-találkozása nem külön

fejezetben, mint egykét újabb külföldi törvényjavaslatban, hanem a' beszámítás' czime alatt tárgyalatik.

Ezen apróságoknak látszó módosítások — miket például számoss egyebekből kiválasztani jónak láttam, — törvénykönyvünknek azon jellemvonásai közé tartoznak, mellyek e' művet társaitól megkülönböztetik, 's mellyeket csak az nem fog figyelemre méltóknak találni, ki nem tudja: hogy ahhoz képest, a' mint a' büntettek' együvétalálkozása, vagy csak súlyosbító körülmény, vagy külön büntetésmaximumot követelő viszony, vagy pedig a' poena major absorbet minorem szabály szerint fenytendő büntett-tömeg gyanánt tekintetik: egészen más-más leszen a' büntetésvolumen.

Milly haladást tett legyen a' büntető törvénytudomány a' közelebb mult évtizedekben, kiviláglik: ha a' francia codex' rendelkezéseit a' büntett-recidivára nézve a' magyarnak illető szabályaival egybevetjük. A' francia törvénykönyv szerint büntettbei visszaesés' esetében mindig súlyosabb büntetésfaj éri a' büntettest, mint első alkalommal, 's a' francia törvényhozó még akkor is lát büntettbei visszaesést, midőn a' régebben elkövetett büntett 's az újabb között a' legtávolabb fajrokonság sem fedeztethetik fel. Az újabb törvényhozásoknál ellenben a' büntett' ismétlését (Wiederholung), a' büntettbei visszaeséstől (Rückfall), megkülönböztetvén, amaz csak súlyosbító momentumnak tekintik, 's azonkívül büntettbei visszaesést csak ott látnak a' törvényhozók, hol a' tettes ugyanazon büntettre hanyatlik vissza, mellyért már büntettetett, vagy legalább hasonlóneműbe. A' hasonneműek ritka szabatossággal jeleltettek ki a' magyar törvényjavaslatban, talán szabatosabban, mint bárhol. De a' figyelmes olvasó, midőn a' visszaesésről szóló fejezeten végig ment, sajnálja, hogy azon kérdés megfejtetlenül maradt: mennyiben mondathatik valaki büntettbe visszaesettnek, 's mennyiben büntethetik mint illyes, az illető szabadságbüntetés' megkettőztetésével: ha a' korábban elkövetett büntett elévülésnél fogva büntetlenül maradt? A' württembergi 's a' badeni törvényhozás azon esetre: ha a' végrehajthatlanul maradt ítélet' kihirdetésének napjától fogva

számított elévülési idő már lefolyt, a' büntettes által elkövetett hasonló vagy hasonló nemű újabb büntetlenség fenyítésénél a' korábbi nem engedi tekintetbe vétetni, — sőt azon esetre sem, ha az ítélet valósággal végrehajtatott, de a' végrehajtás' idejétől fogva az újabb büntet' elkövetéseiglen annyi év folyt le, mennyi az elévüléshez kívántatik. — Az 1843-iki porosz törvényjavaslatban ugyan szinte hijába keressük a' felebbi körülmény' tekintetbevételét rendelő pontot; de a' porosz törvényjavaslat szerint az ítéletben foglalt büntetés el nem évülhet: a' magyar javaslat szerint, igen. (Lásd a' 102-ik szakaszt.)

Midőn az elévülést itt mellesegesen említjük, lehetetlen röviden nem érintenünk, mennyivel egyszerűbb, határozottabb 's a' büntetőjog' és büntető politica' eszméivel egyezőbb a' magyar javaslatnak tana az elévülésről, mint p. o. a' porosz törvényjavaslaté. Ez utóbbinak egyik sajátságát már felebb látta az olvasó, de jellemzésére nem lesz fölösleges emlitenem, miszerint ezen törvénykönyv' szerkesztői olly büntetteknel, melyekre halált szab a' törvény, még azon esetben sem adnak helyet az elévülésnek, midőn azok az elévülés' idejének lefolyásaiglan elítéletlenül maradtak. Ha látjuk, hogy talán valamennyi újabb törvény, igaz, hogy hosszabb időköz' lefolyása után, a' halálos büntetést is vagy tökéletesen elévülteti, vagy legalább más büntetést léptet helyébe: akkor valóban úgy kell vélekednünk, miszerint a' porosz törvényhozók ezáltal is bebizonyítani akarták: hogy ők valamint alkotmányos, úgy büntető ügyekben félreismerhetlen felsőbbiséggel bírnak! —

Eddigi cikkelyeim a' büntettek' és büntetések' könyvének általános részéről szólottak: az egyes büntetteket tárgyazó rendelkezésekre is kiterjeszkednem, a' büntető törvénykönyvi javaslat' megvitatásán kívül még annyi egyébnek szánt hely' szűke tiltja. Bővebb fejtegetések törvénytudományi folyóiratba valók, 's hogy illyest irodalmunk minél előbb felmutathasson, szíveimből ohajtom.

Bérekesztésül még csak azon észrevételekre kívánom figyelemztetni az olvasót, melyeket a' kegyelemjogra nézve lapjaink'

386-dik számába iktattam. A' kegyelemjognak eltörlése korunkban valóságos anachronismus lenne. Azok, kiket valamennyi alkotmányos nemzet' példája — akár monarchiai akár respublicai legyen az álladalomnak formája — a' kegyelemjognak szükséges voltáról meg nem győzött, azok kísértsek meg, mit felelhetnek theoriájokból azon okokra, melyeket De Candolle, — 's hogy mindnyájunk előtt ismeretes munkát idézzek — melyeket Welcker a' Staatslexiconban a' kegyelemjog mellett felhoztak. Igaz, a' magyar javaslat korlátozni akarja e' jogot, nem eltörleni; de nem szükséges szent Ágostonoknak lennünk, hogy tudományunkkal a' korlátolt kegyelem' hivságos voltát hirdessük; és nem szükséges Mittermaiereknek és Welckereknek lennünk annak megismerésére, hogy a' kegyelemjog' korlátozása mind tisztán jogi, mind büntetőpolitikai szempontból nem helyeseltethetik, és mint fűlszabály még azon argumentumok által sem védelmezethető, melyeket a' kegyelemjog' eltörlése mellett szokás felhozni. —

Végig olvastam mind azon észrevételeket, miket a' magyar büntetőtörvénykönyvről eddiglen közzétettem, 's úgy találom, hogy a' javaslat' criticája annak panegyrisét is foglalja magában. 'S ezen nincs mit csodálkozni. A' büntetőtörvénykönyv' szerkesztésénél kitüntette az ellenzék : mit várhatunk tőle, szilárd vezérellet mellett és utasítások nélkül.

BÜNTETŐ ELJÁRÁS. I.

(1845. december 16-án.)

(B e v e z e t é s.)

Novemberben mult egy éve, hogy az országgyűlés eloszlattott. Akkor sok volt a' kicsinhitű az országban, kik egyebek közt arról is vádolták lelki fájdalmukban az országgyűlést, hogy tizenhárom törvényczikkelyből állott összes eredménye. Mi részünkről nem e' meddőségen csodálkoztunk, hanem azon, hogy az Is-tenben boldogult diétának, ismeretes 's érdeme szerint méltatott rendezettsége mellett, csak ennyi eredménye is lehetett. De tudtuk, de éreztük, hogy ezen olyan a' millyen országgyűlésen kívül egyebünk nincs, mi az igéret' földéhez közelebb hozhatna bennünket, 's így magunknak és másoknak bátorítására felkiáltottunk:

„Vége az 184 $\frac{3}{4}$ -diki országgyűlésnek, készüljünk a' jövő országgyűlésre!”

'S valóban a' P. Hirlap mindent elkövetett, hogy minél lelkiismeretesebb készületek történjenek ez' irányban; és a' mint megnyugtatósomra szolgál látnom, hogy azon félév alatt, melly 1844 végétől a' szerkesztésről lemondásomig folyt le, számos czikkely jelent meg tájékozással a' teendők' tömkelegében: úgy élénk örömmel szemlélem, hogy e' lapok, mióta tisztelt barátom által szerkesztetnek, szakadatlanul munkások e' czél' megközelítésére.

Feladásunk e' tekintetben — mint ezt alkalmunk volt több ízben érinteni, — kétfelé oszlik;

először: növelnünk kell az országgyűlés iránti bizalmat, a' hitet, hogy édes mindenünk ezen fordul mint éjszaki 's déli sar-

kán, a' reményt, hogy a' Rendek' gyűléséből képviseleti alapon nyugvó parlament, — vagy nevezzék minék tetszik, hiszen a' képviselet szón fekszik az ék, nem a' parlamenten, — fejlődhes-sék ki, azaz : hogy olly valamivé alakulhasson, melyben, mint biztos öbölben végre horgot vehessen a' státusnak, annyi szurkolás 's annyi tatarozás' daczára, folytonos veszedelemben forgó hajója. — De minthogy bizodalommal csak az iránt viseltethetünk, hitet csak abban helyezhetünk, jövendője csak annak lehet, mi elégséges erővel bír : annál fogva mindenekelőtt szilárdítanunk kell a' törvényhozást. Ezen szilárdítás kivált a' verificációnak az illető táblára bízatala, az utasításoknak közvetlen vagy közvetett megszüntetése, 's az országgyűlésnek évenként tartása által eszközölthetik : még pedig felszámíthatlanul nagy mértékben, mit különös figyelembe kérünk vétetni, mert nálunk a' többség ezen intézkedéseknek mindenüvé elsarjadzását, úgy látszik, még csak nem is sejdíti.

Hogy e' lapok folyvást ez' irányban működtek, hogy különösen az első és második pontnak sürgetése, — mert a' harmadik mellett, gondolom, megvan a' többség, — 1844 juliustól kezdve a' tegnapi számig, vörös fonalkint vonul végig a' Hirlapon, azt fő-
lősleges volna bebizonyítani.

Feladásunk másodszor : felfogni a' gombolyagot, melyet a' mult országgyűléssel elejtettek, 's az elintézetlenül maradt tárgyakat időről időre feledékeny emlékezetünkbe visszahozni, jegyzetekkel kísérni, észrevételekkel felvilágosítani, 's a' szakadatlanul haladó kor' követeléseihöz, az országnak egyre növekedő szükségeihez képest tovább fejleszteni.

Ennek eszközlésére tárgyaltuk az öröklési és birtoklási viszonyokat, a' városi ügyet, a' községek' rendezését, a' büntető törvénykönyvet, az adó-, vám- és hitelviszonyokat, a' zsidóügyet, a' közlekedési eszközök', a' közmunkák', a' vasutak', nevezetesen a' fumei vasut' kérdését 'stb. 'S a' mi helyből és időből még fenmaradt, azt a' felmerülő, új kérdések' vitatására fordítottuk. Ott van az önadóztatás' kérdésén kívül egy sereg cikkely a' hazai iparról általában 's különösen a' védegyeletről; ott van a' fős-

pánok' és főispáni helyettesek' kérdése is; ott van végre mind ezen kérdések felett, mint basilicán a' kereszt, mint a' város' ezer tetői felett a' megváltás' jelképe : a' népképviselet' és felelősség' elve !

A' mi e' czikkelyek' belső érdemét illeti, hajlandó volnék méltó megismeréssel szólni tartalmasságukról, ha szerencsétlenségre közülök egy tuczat nem az én tollamból folyt volna. — Nem tagadom, midőn tekintetbe veszem, hogy a' büntető törvénykönyv' ügye a' mult országgyűléstől örökségképen szállott reánk, 's hogy az örökös ennek elfogadásával felvállalta egyszersmind a' terhet, azt az 1847-diki országgyűlés elébe minél tökéletesebb alakban terjeszteni, úgy vélekedtem, miszerint, párhuzamosan a' magam' fejtegetéseivel, ez' úgy a' politcai vélemények' egyéb organumai-ban is fog idejekorán — hogy együtt és egymástól tanulhassunk, — tárgyaltatni. De miután ez nem történik, miután egy sor motivált bírálatot sem olvastunk ezen czikkelyekről, melyek, bármi parányi érdekük legyenek különben, legalább minden egyes állítást okokkal ügyekeztek támogatni : vagy silányságuknak kell tulajdonitanom ezen hallgatást, vagy azon körülménynek, hogy a' bennök kifejtett nézetek helyeseknek ismertettek. Mivel pedig kétértelmű tételeknél a' szelidebb magyarázatnak van helye, mint a' Triboniánusok tanítják : ezzel köszönetet mondok azon rokonszenvért, melylyel eddigi fejtegetéseim a' büntetőjog körül szerencsések voltak találkozni, 's egy új cyclusra hívom meg a' t. olvasókat, mellynek themája : a' büntető eljárás. —

Ez uttal csak egy előleges észrevételkém van bevezetésül.

Egy anhalt-bernburgi nyelvtudóstól azt hallottam ifjuságom' vándoréveiben, hogy a' példabeszédek sajátyszerű allegorikai gyűjteményt képeznek, hogy minden valóságos példabeszédnek fene-kén egy kis allegoria lappang. Hogy mély bölcseségnek kell rejleni a' példabeszédekben, azt már gyermekkoromban gyanítottam, látván, hogy ama' nagynevű Sancho Panza annál fogva találtaik képesnek egy sziget' kormányzására, mert mint széllel a' duda, úgy ezen ember példabeszédekkel volt kitömve, — 's így természetes, hogy hitágazat gyanánt fogadtam a' felebb tisztelt urnak

revelatióját. De jelenleg e' hit már positiv tudalommal alakult át. Mert a' „tormába esett féregről“ szóló magyar példabeszéd ugyan mi egyéb, mint allegoriája azon szánakozásra méltó állapotnak, melyre a' német szövetség' apróbb státusainak törvénytudósai jutottak napjainkban? Köztudomásu dolog, t. i. hogy miután ők, a' szerencsétlenek, a' büntető törvénykönyvnek a' büntetésekről 's ezeknek büntetéseiről szóló részét kegyelmes törvényül nyerték a' nélkül, hogy az eljárást a' tudomány', az igazság' 's az alkotmányosság' követeléseihez idomíthatták volna: most már azt hirdetik a' mélységből, melybe buktak: miszerint abban a' legparányiabb veszedelem sem rejlik egyáltalában, sőt igen üdvösséges dolog, ha nem azon egy törvényhozás által, nem azon egy időben fogadtatik el codex és eljárás. — Bizom benne, hogy miután ezen tant az illetők' mostoha sorsának, nem ihletettségöknek kell tulajdonítanunk, kielégítő válasznak fog találatni annak megjegyzése: miszerint a' törvénykönyv' 's az eljárás' azon egy időbeni behozatalára nekünk elégséges argumentum azon körülmény: hogy magának a' német szövetségnek nagyobb státusainak fejlődései, kik korlátlan hatalmuknál fogva, mit jónak ismertek, azt körülnyírás nélkül létesíthették, — eddiglen azon egy időben reformálták a' codexet és reformálták az eljárást. — Ismétlem, ez elégséges válasz, igazi concret okoskodás, valóságos argumentum a posteriori, miben természetesen még azok is megfognak nyugodhatni, kik a' doctrinair fejtegetést viszonyainkhoz nem illő foglalkozásnak, vagy épen veszedelmes merényletnek tartják.

BÜNTETŐ ELJÁRÁS. II.

(1845. december' 21-kén.)

(Tudomány és alkotmányosság.)

Mondják, a' legszerencsésebb férfiúnak is van minden évben egy halottja, mert egyegy csalódást temet a' tévedések' mausoleumába. Magam is fátyolt köthetnék egy halottamért, egy csalódásért, melytől megválnom sok fájdalmamba került, sok elfojtott óbégatásba; — 's hogy is ne, mikor kiszakították kebelemből a' hitet a' német tudósok' alapossága iránt! — Nagy Isten, mi jól esett nekem e' hit! Midőn Memeltől Düsseldorfig a' közjogi eszmék' nyomoru vegetatióját szemléltem, midőn az alkotmányosság' fájának ágain hesperidák' almái helyett fonyadt cigánybogyókat láttam: bűmban, bánatomban e' föld' mostoha sorsa felett, azzal vigasztaltam magamat: hogy kárpótlásul annál dúsabban állanak a' tudományosság' kalászhai, 's hogy az ismeretek' nemes ércze e' föld' aknáiból kerül elő, ha mindjárt más nemzetek ütötték reá a' szabadság' bélyegét.

Mondom, ezzel vigasztaltam magamat, — 's most látnom kell, hogy csalódtam! — Azok a' német tudósok! Ők egy hajszálnyival sem tudósabbak ama' francziáknál, kiknek mulatságos baklövéseiket Augsburghban időről időre — a' német értelmiség' suprematiájának pótlólagos bebizonyítására — lajstromba szedik, — az egész különbség csak a' modor' súlyában, a' sisak' és páncél' mód nélküli nehézségében vagy épen idomtalanságában áll.

Tovább megyek, és azt állítom: hogy a' szilárd tudományosság' ezen adeptusai nemcsak a' szorosabbértel emben vett alkot-

mányosságban, — mert hiszen ez *latus per se*, — hanem mind abban, mi a' publicistai tudományok' jóval nagyobb részét, például a' büntető eljárást illeti, talán két három embernek kivételével, kik évek óta az alkotmányos külföldre mutatnak, — museumaik', jogrégiségeik' és philosophiai rendszereik' daczára, szomorú tömkelegben tévelyegnek, — 's merem mondani, hogy mind erre nézve a' németföld' íróihoz utasítani az alapos, éltrevaló tudomány után szomjazó magyart, annyi, mint csúfot üzni belőle. Jaj nekünk, ha sokan vannak közöttünk, kik ismereteiket kizárólag német kultökből meritették; — lettenek legyen ezek bár olly szilárd, olly hazafiai lelkű férfiak' munkái, mint Rotteck' és Weitzel' és Pölit' és Welcker' irományai: a' mi embereinknek mégis sem státusról, sem alkotmányosságról, sem eskütszékről 'stb. 'stb., soha egészséges, testté és vérré válható fogalmaik nem lesznek. —

Én néha azon szerencsében is részesülök, hogy tudósnak címeztetem. Ezen czímet, mellynél szebbet nem ismerek, fájdalom, nem érdemlem, nem még viszonylagos értelemben sem, mennyiben t. i. vakok között az egyszemű is hiúznak mondathatik; mert bármi porhanyó rétegekben emelkedik is közöttünk a' tudományosság' királydombja, melyre Isten tudja, mikor fogunk felügethetni új országok' hódításának reményével: mégis vannak közöttünk egyesek, kiket csak távolról is követhetni dicsőségemnek tartom; — ismétlem, én nem érdemlem a' czímet, de a' mit egy nagy férfiú tulságos szerénységből mondott magáról, azt némi büszkeséggel mertem néha magamra alkalmazni: „én nem vagyok tudós, és mindössze is csak annyit tudok, hogy tudom, mit hol kell keresnem.“ — De most már ennyit sem mondhatok; mert midőn pár héttel ezelőtt, csekélyke ismereteim' betetőzéseül, még egyet mást el akartam olvasni, mielőtt a' Hirlap' t. közönsége előtt a' büntető eljárásról részletesebben értekezném, midőn egy coup de brosse-al, mint a' tudatlan francziák mondják, akartam frakk-gallérom' bársonyát felfrisíteni, mielőtt tanszékre ülnék, midőn az emlékezet' megannyi fiókjait a' német tudomány' pandectáival akartam megtölteni, találtam egy nagy chaost 's a' kötetek' for-

máinál is vastagabb tudatlanságot, 's találtam azonfelül, — és ez szomorított el leginkább, — olly írókat is, kik külföldi munkákból csent plagiumaik' tőszomszédságában, a' szántszándékos elcsavarás' démonának is emeltek oltárt. Rájok egész mértékben alkalmazható az, mit Sheridan egy ízben nem tudom kinek mondott az alsóházban : „az igen tisztelt ur az okoskodásokat és elmésségeket emlékezetéből, az adatokat pedig teremtményéből meríti.“

Ezeket szükség volt elmondanom, hogy az olvasó tudhassa, miszerint csalódások' leküzdése után 's épen nem történetes rokon- és ellenszenvek' befolyása alatt foglaltam el azon pontot, honnan a' büntető eljárásról fejtegetéseimben kiindulandó vagyok.

Ha büntető eljárásról van szó, ha ezt nemcsak jogi, hanem publicistai szempontból is akarjuk tekinteni, — mert egyes tételeit lehet néha, sőt kell is tisztán jogi oldalukról fejtegetni, de nem az ügy' végeredményeinek együvé foglalásakor, nem midőn a' törvény' végmegállapításáról van szó, — a' felebbi esetben, mondom, nem illik, nem szabad arról megfeledkeznünk, hogy a' büntető eljárás részét teszi olly tudománynak, melly a' közjog' köréhez tartozik. Hogy a' büntetőjog ide való, azt jelenleg már nem szükséges hosszasan fejtegetni, mert e' kérdés, úgy hiszem, rég' megszűnt controversus kérdés lenni, 's különös, hogy controversus lehetett valaha, kivált azok előtt, kik a' historiai jog' sáncaiból puskáznak, mert hiszen a' történetkönyvekből első tekintetre is láthatni, hogy a' büntetőtörvény közjogi rendelkezések' alapján épült fel, azon nyugodott első stádiumában. — Innen az következik, hogy, midőn büntetőjogi intézkedések felett bíráskodunk, midőn egyeseknek épen tartásáról, másoknak módosításáról, 's ismét másoknak honosításáról tanácskozunk : folytonos figyelemmel kell lennünk az alkotmányra, mellyet szilárdítani, mellyet tovább fejleszteni, a' mint kötelességünk, úgy őszinte törekvésünk is; — következik nevezetesen az, hogy midőn például az eljárás' nyilvánosságáról és szóbeliségéről, a' közvádlóság' szerkezetéről, az ítéleteknek kik általi hozataláról van szó : akkor a' törvénytudós, ha neki úgy tetszik, museumában arra szorítkozhatik : mennyiben szolgálnak ezen intézkedések a' vétség' kivi-

lágására, a' büntettes' elmarasztására, az ártatlan' védelmére 'stb., de a' törvényhozónak ezentúl tekintetbe kell vennie azt is, mennyiben erősbül, mennyiben ingadoztatik meg általuk az alkotmányosság az azon épülete, melyet a' nemzet' jólétére szükségesnek tart. Mert, ha Villemain joggal mondhatta, hogy az örökösödést szabályozó törvény egy egész politikai institutiót, egy egész társadalmi átalakulást foglalhat magában, — mennyivel inkább állíthatni, hogy lehetnek körülmények, melyek között az alkotmányosság' összes ügye a' büntető eljárás' szellemétől és formáitól van feltételezve, attól, ha csillag-kamara ítél-e a' vádlott felett, vagy rendes, természetes bírái.

Sohase aggódjunk azon, hogy a' politikai tekintetek háttérbe szoríthatnák a' jog' követeléseit, hogy ezek feláldozhatnának amazoknak; mert elvonatkozva attól, hogy ezen két rendbeli tudomány' fonalai a' végczélnál szükségképen összeérnek, együvé esnek: a' felebb idézett egyes kérdéseknél a' tisztán jogi fejtegetés is épen odavezet, hová az általános publicistai szempontból kiindulás. Ez csak a' politicusnak megnyugtatóra szükséges, kinek, a' jogvilág' formáinak elvont helyességén kívül, ezeknek a' státus' egyéb intézkedéseivel miként eszközlendő öszhangzására is kell figyelemmel lennie, úgy arra, ha nem bitoroltatik-e fonák vagy épen aljogtudósok által a' tudomány' hatósága; — az értelmes és lelkiismeretes jogtudós tudja, hogy elmékedéseinek eredményei egészséges politica által még támogattnak, 's az egyszerű néző úgy fogja találni, hogy valamint a' sokszorozásnak próbája a' felosztás, 's ez viszont amannak, és valamint analysis' utján szint' oda érhetünk, hová a' synthesis' segédével: úgy az, mit a' felebb említett egyes kérdésekre nézve felállít az egyik tudomány, tökéletesen igazoltatik a' másik által.

BÜNTETŐ ELJÁRÁS. III.

(1846. januárius' 2-án.)

(Nyilvánosság.)

Felfogom a' fonalat ott, hol azt a' közelebb mult évben elejtettem volt. —

Három tételt állítottam fel minapi cikkelyeimben : a) hogy a' büntettek' és büntetések' codexét 's a' büntető eljárást azonegy időben kell reformálni, azonegy időben kell törvény' erejére emelni; b) hogy a' magyar ember közjog' dolgában Franconiától és Pomerániától és az Istenben boldogult római birodalom' egyéb tartományaitól csak egy obonnal tanulhat többet a' semminél; c) hogy a' büntető reformnál minden elméletnek kettős szempontból kell kiindulnia : a' jog' 's a' politica' szempontjából egyszersmind.

Lesznek, kik úgy vélekednek, hogy most már mindenek előtt a' vádoló 's a' kutató eljárás közötti különbség volna fejtegetendő, vagy épen mindegyiknek viszonyos érdeme kimutatandó; — de elmellőzve azt, hogy a' vádoló rendszer' egyedüli helyes voltát már négy évvel ezelőtt, külön munkácskában, illy cím alatt : „a büntető eljárásról különös tekintettel az eskütszékekre“ bővebben tárgyaltam, hol a' tisztelt olvasó igénytelen nézeteim mellett a' tudomány' tekintélyeinek nézeteiket is feltalálhatja, — elmellőzve ezt, úgy vélem : hogy az inquisitorius, a' kutató eljárással itt eleve nagytudományosan bibelődni annyi volna, mint hanyat-homlok a' b) alatti hibába rohanni. Ránk nézve, Istennek hála, a' német jogtudósok által számtalanul idéztetni szokott C. C. C. azaz :

a' Carolina Constitutio Criminalis 's a' német szövetségnek a' kutatás' elvén alapuló annyi particularis törvénykönyvei egyiránt érvénytelenek; 's a' corpus juris mellé köttetni szokott: „processus iudicii criminalis, seu praxis criminalis“ úgy nem törvény, mint a' hogy' nem törvények az illető decretumok elébe biggyesztett éktelen életírások 's törvénytárunknak megannyi egyéb allotriái és czifraságai. — A' dolgoknak ez' állásában, legtanácsosabb a' rendszer' kérdését olly röviden 's olly szabatosan intézni el az irodalomban is, a' mint azt 1841-ben nemine contradicente elintézték volt a' büntetőjog' tárgyában eljáró országos választmány' kebelében. Midőn itt vitatkozásközben felmerült a' kérdés: ha a' vádoló vagy a' kutató rendszer' nyomán kell-e szerkesztetni az eljárás' codexét? — az összes discussio a' nagyérdemű elnöknek ezen megjegyzése által merített ki: „természetesen a' vádoló rendszer' elveinek nyomán, mert hiszen jelen eljárásunk is vádoló, 's gondolom, ennél rosszabbat nem akarunk az országgyűlés' elébe terjesztetni.“ — Azt tehát, hogy az eljárás nem csak névre, hanem typusra, lényegre nézve is bűn vád i eljárás lesz, e' helytt mint res judicatát, vagy magyarul mondvá, mint bevégzett tényt tekintve, a' melly tényektől a' Guizot-ok, mint tudva van, semmiféle törvényszékhez nem engedik meg a' felebbvitelt; 's mellyek iránt igen következetesen magamnak is, mint afféle doctrinair törtszámnak, vallásos cultussal kell viseltetnem, — ezen kérdést, mondom, már végképen elintéztetnek tekintvén, ezzel beirjuk negyedik tételül fejtegetéseink, vagy ha úgy tetszik, rövidke érintéseink' eredményei közé:

d) „az eljárásnak a' vádoló rendszer' elvei szerint kell szerkesztetnie.“

Azt, hogy milly nemét a' vádoló eljárásnak kellessék választanunk, ollyast-e, melly magán prosecutoroknak is enged helyet, minő például a' régiség' respublicáiban divatozott, 's divatozik mind o' mai napig Angliában; vagy ollyast: hol a' státus lép fel vádolóképen, mint például Franciaországban, Skócziában, több éjszakamerikai statusokban 'stb. — ezen alkérdést, valamint azt is: ha lehetnek-e kutató momentumai a' vádoló eljárásnak, —

utóbbra, midőn a' specialításokat fogjuk tárgyalani, halasztván, most térjünk által a' nyilvánosság' kérdésére.

A' nyilvánosság' üdvös voltáról 's a' titkolódzás' gyászos eredményeiről egyikünk is másikunk is bővebben 's erőlesen — mert vannak tárgyak, melyekről csak a' lelkefogyott szólhat hidegen — értekezett annak idejében. Ez is, mint annyi egyéb, most már feleslegessé vált Magyarországon, mert nem hinném, hogy találkozhatték valaki, ki a' nyilvánosságnak e l v é t megtámadni merészelné. Eziránt tehát nyugton lehetünk, mint mondtam. De máshonnan fenyeget a' veszély; onnan, hogy midőn szó tétetik a' nyilvánosságról, arra figyelmeztetnek bennünket: hogy különbség van a' közvetett 's a' közvetlen nyilvánosság között. Tudnivaló dolog ugyanis, hogy a' legujabb időben a' német nemzet' bölcsei — Isten bocsássa bűnömöt, hogy már ismét ellenők szölok; de mit tegyek, mikor hiszem és vallom, hogy a' német publicisták mind-egyre növelik közöttünk az eszmezavart? — mondom, vannak bölcsek, kik annyi mindenféle nyilvánosságokat emlegetnek, hogy a' magamféle gyenge tanulónak szédelg belé a' feje. Maholnap értelemhatározását sem fogjuk adhatni a' nyilvánosságnak, 's olyformán leszünk vele, mint Plutarchusban a' holdnak anyja, ki midőn leánya őt egy nap' arra kérte, hogy köténykét csináltasson számára, olyast, melly természetéhez illjék, kétségbesésében kissé nyersen válaszolá: hogy' a' p — olba tegyem azt, édes leányom, mikor téged hol piczinek, hol gömbölyűnek, hol szarvasfélének, hol puffadtnak, hol soványnak látlak! — A' felebb említett nagytudományu férfiak tudnillik, méltóságuk alatt valónak 's magas pártfogásukra érdemetlennek vélvén a' tökéletes nyilvánosságot, miután ez még Törökországban is gyakoroltatik, hol a' kadi a' nézőségre és hallgatóságra, míg ez az illendőség' határai között marad, nem szokta ráuszítani a' csauszokat, hogy színe elől eltakarodjék, — mondom, silány és veszedelmes portékának tartván a' nyilvánosság' ezen, még Fejér' codex diplomaticusában is anynyiszor-mennyiszor előforduló nemét, hirdetik: hogy nekik igen is kell nyilvánosság, de sokkal eredetiebb, sokkal genialisabb, a' szomjas kebelt sokkal enyhítőbb nyilvánosság;

ollyatén, példának okáért, melly az ítéleteknek motiválásában és nyílt ajtónál felolvasásában áll, — vagy, ha még radicálabb nyilvánosság kell;

ollyatén, hol az eljárás' egyes pontjainál a' vádlotton kívül még a' tanúk 's a' védő is jelenlehesse; — vagy végre, ha már coup d'état-féle expédienshez kell nyulni;

ollyatén nyilvánosság, mellynek erejénél fogva az illető körület' vénei és nagyai, vagy épen e' végre választott képviselői ad vires 12 ember lehessenek jelen!

Bocsánatot kérek, de mind ez komolyan indítványoztatott, még pedig olly emberek által, kiknek hírók hét országra szól. Illyes félszedségek' megczáfolására kár volna időt 's tentát pazarlani, ha ez nem szolgálna egyszersmind alkalmul olly igazságoknak elmondására, mellyeket közelebből fejtegetni idején van, agy látszik. De erről máskor.

BÜNTETŐ ELJÁRÁS. IV.

(1846. januárius' 13-án.)

(Nyilvánosság jogi szempontból.)

Minapi cikkelyünkben emlegettük, milly úton módon szeretnék a' nyilvánosság' álbarátai a' nyilvánosságnak nyakát szegni. Képzelem, az olvasó jót kaczagott e' „vilitások“ felett, mint Zrinyi mondaná. De nem csoda, ha kétségbesésökben, ha mintegy „in continua persecutione constituti“ — hogy fejtegetéseink' tárgyához illő képet használjunk — nyomoru eszközökhöz nyulnak, ollyasokhoz, mellyek az egykori hadvezér' ágyuihoz hasonlítanak, miknek fele el nem sült, fele meg' úgy sült el, hogy magokat a' kezelőket zuzta volt agyon; — nem csoda, mondom, ha a' nyilvánosság' ellenei még inkább szánat', mint czáfolat' tárgyaivá lettek: hiszen a' titkos eljárás' első eredete szintolly nyomoru, mint a' felebb érintett kibúvási ajtócskák. — Nem szeretek bémunt szemmel hitelt adni Voltaire' egyes állításainak; 's kivált mikor neki eszébe jut, a' régiség' iróiból idézni egyetmást: akkor, ha módját ejthetem, magam is bépillantok a' könyvbe, mert tapasztalásból tudom, hogy opticájában néha kissé hűtelenül tükröztek vissza a' tárgyak. De mikor számtalan munkáinak nem tudom mellyikében azt olvastam: hogy a' törvényszéki eljárásnak titkos volta onnan veszi eredetét, mert a' középkor' tudósai, — kik tudnivalókép' olly mesterei voltak a' római nyelvnek, mint a' mi tudósaink még minapában a' nagyarnak, — mondom, mert a' középkor' tudósai a' római jog' vallamellyik textusának ezen szókötésében: „testes intrare iudicii secretum,“ e' szót: „secretum“

nem „rekeszték“, nem „terem“ értelemben vették, mint e' helyett kell vala, hanem „titkos kamarát“ olvastak ki belőle, — akkor hajlandó voltam, habozás nélkül hitelt adni ezen genealogiai fejtegetésnek; 's hajlandó voltam annálfogva, mert megilletődéssel tapasztalhattuk mindnyájan: hogy nagy dolgoknak gyakran parányi — és gyászos eseményeknek gyakran mulatságos kezdeteik voltak. De lett legyen ez bármint, 's bármit mondjanak e' helyre 's különösen a' secretum szónak e' helyzetébenei értelmére a' jogtudósok' elegansai, az ugy nevezett philologus jogtudósok, kik egy részről classicai felsőségekől az újabb jogeszméket lenézik, 's más részről, pótlékul, Gajus' és Ulpianus értelmes magyarázatával adósok maradnak, 's kiknek eleve, mély alázattal, „victas do manus“, — bármit mondjanak ők, én azt mondom Voltaire' fejtegetésére: si non e vero, e ben trovato.

De térjünk közelebb a' tárgyhoz.

Mondottuk, hogy a' büntető eljárást mind jogi, mind political szempontból szükség tekinteni, 's hogy mind e' mellett antagonismustól nem kell tartanunk, mert a' fő elvekre nézve e' szempontoknak mindenikéből ugyanazon eredményekre jutunk.

Lássuk ezt a' nyilvánosság' kérdésénél.

Jogi szempontból annálfogva követeljük a' büntető eljárás' nyilvánosságát, mert az ártatlanság' védelme és a' bűnösnek elmarasztása, 's így természetesen a' védelmet és elmarasztást eszközölő módnak ismerete is érdekében van az illető ügyben részeltetett egyes polgárnak, de érdekében van mindenik polgártársának is.

Ez — jogi szempontból — a' fő ok, ez ollyatén tétel, melly egyszerű és szerény köntösében, — 's illyesbe öltöztettük szántszándékkal — a' nyilvánosság' lényegét követeli; ollyatén, melyet árnyékkal és ronggyal ki nem elégíthetni, melyet a' világ' minden sophistái nem képesek kétségbe vonni, 's melly egy híres porosz professort olly mértékben döbbsentett meg, hogy általa: „az összesség' joga' mélyebb alapjából merített oknak“ keresztetvé, pogány izét is elvesztette.

Vannak még egyéb argumentumok, mellyeket jogi szempont-

ból felhozhatni, — vannak illyesek száz számmal, és hogy csak néhányat említek : illyes az elriasztó erő, melylyel a' vétkesnek vád és védelem utáni ünnepélyes elmarasztása, a' védelem' külön mindenik sánczából visszavonuló 's mintegy önmagát megítélő vétkesnek látványa van a' nézőre; illyes a' tanunak mélyebb magába szállása, jellemének, igazságszeretetének — a' fenforgó ügy' irányában — szilárdítása; illyes a' nép' oktatása büntetőjogi tárgyakra nézve, melyet Mittermaier — egyike azon kevés német jogtudósoknak, kiknek munkáiban józan alaposágot 's nem kábitó szögözbe mártott áleszméket és félszeg fogalmakat talál az olvasó, 's kik, mint mondám, az alkotmányos külföldre mutatnak mindegyre, — melyet Mittermaier az igazságos elmarasztás' egyik feltételének nyilatkoztat, mert — ugymond — büntető törvényhozásaink' jelen állapotában bajos dolog azt állítani, hogy a' bennök foglalt büntetések már az erkölcsiségben 's az igaztalanság' velünk született érzetében gyökeredznek, 's hogy a' büntetőjog' szabályai minden nem-jogtudós által is könnyen értethetnek meg. De ezen 's az ezekhez hasonló okok, melyek közül még csak egy vegyest említek, az Ayraut által (a' „*traité de l'ordre et de l'instruction judiciaire*“ és számos egyéb, ide tartozó munkák' szerzője, szül. 1536. mh. 1601.) már három századdal ezelőtt említett: hogy t. i. az ártatlan soha sem fog tökéletesen felmentetni, és a' vétkes soha sem fog eléggé igazságosan megbüntetni a' nép' szemében, ha a' pör nem volt nyilvános, ha a' nép nem lehetett szemtanúja; — — mind ezen okok, bármi nagyságosságuk legyenek különben, — 's csakugyan mondhatni, hogy valósággal ollyasok, melyek már magokban is elégségesek volnának a' büntető eljárás' nyilvánosságának megállapítására, — az első helytt érintett argumentumhoz képest mégis csak mellékokoknak, csak másodrendbelieknek tekintendők.

Ennyit jogi szempontból, — mert a' felhozott okok, a' mellesleg említett vegyesen kívül, egytől végig tisztán jogiak.

Ha most a' political szempontra térünk által, úgy találom; hogy ez' irányban a' fő okot gróf Dessewffy Aurél a' büntetőjogi

országos választmány' egyik ülésében igen szabatosan formulázta, mondván : hogy ő a' büntető eljárás' teljes nyilvánossága mellett szavaz ; mert a' nyilvánosság' fonala az összes magyar alkotmányon szövődik át.

'S ez azon momentum, melly minden alkotmányos nemzet-től a' legnagyobb figyelembevételt igényli, 's mellyre egy közelebbi számban visszatérendünk.

BÜNTETŐ ELJÁRÁS. V.

(1846. Január' 30-án.)

(Nyilvánosság politikai szempontból.)

Mondottuk már, hogy a' törvényszéki eljárás' nyilvánosságát a' tisztán jogi argumentumokon kívül az alkotmányosság' eszméje is követeli.

Nyilvánosság nélkül nincsen szabadság. Tekintsünk körül a' világ' mindkét hemisphaeriumában, 's nézzük, mint szolgáltat ki az alkotmány' — nem ál-alkotmány' — bíró népeknél az igazság; emlékezzünk vissza classicus tanulmányainkra, 's kísérjünk még egy ízben a' régiség' nagyait a' helioeába, a' forumra; magyaráztassuk meg magunknak a' hűbéri szabadságok' chartáit: mindenütt maga a' levegő, mellyben az állodalom 's vele az igazságszolgáltatás lélezkzik, — a' nyilvánosság.

'S igen természetesen. — Codrus más fogalmat kapcsolt össze a' politikai szabadsággal, mint mellyet a' birminghami vagy pittsburgi gyáros szokott vele összekapcsolni: de szolgáltat egyik sem értett alatta. 'S így emez alkotmányban több — a' másikon kevesb lehet a' demokratiai elem, az egyik a' bírák' elmozdíthatlanságában, a' másik választás alá kerülésökben láthat több biztosítékot: de egyben, a' nyilvánosságban, megegyeznek mindnyájan: *signum, in quo vincent.*

Ezek így levén, — ismétlem, semmi szükség, a' nyilvánosság' dicsőítésére és politikai szempontbóli üdvös voltának bebizonyítására száz egynehány locus communist 's egy sereg történeti

adatot összehordanom. Szabadelmű alapon nyugvó alkotmány nál épen annál fogva szükséges és üdvös a' törvényszéki nyilvánosság: a' minél fogva ez olly státusokban, mellyek az önkény' ölében nyugosznak, fölöslegesnek mutatkozhatnak és kártékonyak. Hogy ezt higyük és megértsük, ahhoz nem sok elmeél kívántatik. 'S ha mind e' mellett látnunk kell, hogy még mindig akad egykét bölc s à la Fölix, kik magoknak a' nyilvánosság' szükséges voltáról százegy kétséget támasztanak, 's kik a' nyilvánosság' ügyét ollyasnak tartják, melly még nem submittálható, 's mellynek végtárgyalására, mint bizonyos bonyolodott ügyeknél Athenében, száz év' multával bekövetkezendő megjelenési napot tűznének ki édesörömet a' feleknek, — akkor, igaz, hogy elszomorodom azon gyászos idiosyncrasiának látására, melly napfénytől iszony' képeben nyilatkozik, de még sem' vesztegetem időmet olly kórság körüli pepecselésre, mellyet gyógyíthatlannak ismerék.

Igy legalább egy pár perczet gazdálkodunk meg olly aggodalmak' megnyugtatóására, mellyek nem mesterséges uton idéztettek elő, nem mondva csináltattak, mint a' felebbiek: hanem jóhiszemű tévedés' szüleményei, 's mint illyesek elmozdithatók. A' ki nem szerelmes a' homályba, az köszönettel fogja venni a' mécsset, mellyet történetből mi nyújtánk neki, de mellynek fényénél majd jobban látand nálunknál.

Nem egy bírónak — az ország' rendes bírál is ideértve, — nem egy bírónak szájából hallottam: miszerint ő élénk örömmel fogja üdvözleni a' napot, mellyen a' törvényszék' ajtai megnyílnak, hogy mindenki hallhassa, láthassa a' lelkismeretes eljárást. — De más oldalról több izben olvastam, és saját füleimmel is hallottam egyik vagy másik őszbezsavarodott bírótól a' panaszt: „Szomorú tévedés azt gondolni, hogy a' nyilvánosság, a' közönség' jelenléte, jobban fog ellenörkődni, mint a' bírónak kebelében a' kisbíró; 's ugyan minőknek képzelik azok magoknak erkölcsi tekintetben a' bírakat, kik csak külsőségektől remélenek üdvöt irányukban?“

Nyugtassák meg magokat ezen urak.

A' közönség nem akar eljárásuk felett ellenörkődni, vagy ha

igen, ugy legfelebb olly mértékben, mennyiben az ország' képviselőinek eljárása felett is ellenőrködik, 's minden esetre a' hallgató hallgatóság' formáiban; — a' közönségnek épen olly magas fogalma van a' bírák' erkölcsiségéről, a' millyen fogalma van azokéről, kiket a' közbizodalom' nevében követekül küld, 's kiknek mind a' mellett meghagyja: hogy zárt ajtóknál ne tanácskozzanak; — 's mi több, a' tudomány 's vele a' közönség mindenütt szükségesnek tartják: hogy a' bíróság jogosítva legyen szavazás és ítélet-formulázás végett visszavonulni: holott a' képviselőkre nézve sok helytt scrutinról, titkos szavazásról — mi amazzal nem mondom, hogy azonegy, de mégis a' közönség' irányában vele határos valami, — semmit sem akarnak tudni.

A' felebbi panasz tehát épen alaptalan. Nem azért jelenik meg a' hallgató, hogy a' helyeslés' vagy rosallás' tisztében eljárjon; mert ha fejét illyesmire adja: vagy kivezettetik, vagy a' vádlottak' padjára ültetetik; hanem megjelenik annálfogva: mert az igazság' kiszolgáltatása — Istennek hála — jogi 's politcai tekintetben mindenkit érdeklő közügy. — Hogy némelly emberekre a' közönség' szemöldöke ellenőrködőleg hat annyiban, mennyiben ember-ségök' hévmérője több szem' sugarától még magasabbra szökken, — az pusztá esetlegesség, az csak melleseges eredmény, melylyet azonban, természetesen, nevetséges volna visszautasítani. 'S illy értelemben aztán igen is pótlékmotivumul szolgálhat a' nyilvánosság mindazoknak, kik esküttek, bírák, védők 's vádlók leendenek: hogy eljárásközben a' legujabb regény' czimét se olvasgassák; hogy ügyekezzenek megvívni az álommal, ha az piláikra nehezednék; hogy rá ne riaszszanak a' tanura, ha füldobjában nincsen hiba; hogy ne kezeljék, ne védjék hanyagon az ügyet, ha abaposztóban öltözködött egyén ül a' vádlott' széken 'stb. 'stb.; mert hiszen gyarlóságaink felszámíthatlanok, — 's a' ki segédünkre van, hogy magunkat tőlök megóvhassuk, azzal üdvös le-szen szövetkeznünk.

A' második aggodalmat annálfogva emlitem, mert szent ügy' — az erkölcsiség' nevében szólal fel. Vannak, kik másokat 's önmagokat azzal ijesztgetik: hogy a' nyilvános törvényszék könnyen

erkölcstelenség' iskolájává fajulhat, mert a' büntelt' minden körülményeinek fejtegetése egyik vagy másik hallgatóban felköltheti a' szunyadozó rossz hajlamot, kifejlesztheti a' rokon gonoszság' csiráját. — Megengedjük, így hangzik aztán rendesen a' válasz, hogy egynémelyekre kártékonyan hat e' látvány, mert hiszen tudnivaló dolog, hogy mindenből mérget szivhatni; de a' hasonlíthatatlanul nagyobb számra mégis üdvös befolyással van a' bírói eljárás' szemlélete.

Ezen válaszban olly engedélyezés foglaltatik, melyet részünkről nem irhatnánk alá. Mi azt állítjuk, — 's állításunk a' francia *ministère public*' több tagjainak, több közvádlnak tanuságtételén alapul: hogy a' vétség' körülményes fejtegetése távolról sem bir azon kártékony hatással, melyet állítólag egynémelyekre gyakorol. Akármit mondjanak lélektani okoskodásaitok a' priori: *psychológiatok* egy nagy tévelygés, mert nem igazoltatik az élet által. — De *Vaulx*, Franciaországnak egyik legjelesebb közvádolója 's egyik leghiggadtabb törvénytudósa, husz évi tapasztalások után kinyilatkoztatta: hogy gyakorlati pályájának öszves ideje alatt egyellen egy vádlottja sem találkozott, kit a' törvényszéki eljárás' alkalmával kivilágoltak, kit innen meritett tapasztalásai, innen vett ösztöne vezettek volna a' bűnösség' ösvényére. Mások hasonló értelemben nyilatkoztak, 's e' szerint legfelebb annyi áll: hogy megtörténhetik, miszerint az eszelősség' *explosiója* általa elősegítetett; — de hiszen köztudomásu dolog, hogy illyes kitérések 's a' tárgy között, melly reájok alkalmul szolgált, néha bizony nehez kimutatni a' logikai viszonyt, — 's állhat talán még az is: hogy a' szokásos bűnös, a' szokásos orv p. o. még innen is merit tanuságot, valamint a' börtön' magányát is nem ritkán e' nemes célra szokta fordítani, a' nélkül, hogy valakinek eszébe jőne e' miatt fogság' dolgában a' magánynak czélszerűségét kétségbe vonni.

De feltéve, mit meg nem engedünk, hogy a' vétségek' körülményes ismertetése ösztönt ad másoknak hasonló gonosztettek' elkövetésére: valjon mind azon csinok és gazságok, melyeket regéibe szőtt a' nép, 's mellyeknek ismeretét „okleveles előadá-

sokból“ merítik a' miveltebbek, — valljon mindezek felett nyílt ajtóknál hoztak ítéletet? mindezek nyilván tárgyalattak bírói eljárásközben? Koránt sem! És köztudomásra jutottak mégis, és szájról szájra adattak, mert illyesmi szükségképen érdeklí a' tömeget, melly azon esetre, ha az eljárás titkos volt, tudakozódik a' történetek után, hogy a' valóságnál is iszonyúabb dolgokat hallhasson; 's melly, ha az eljárás nyilvános: megjelenik személyesen egyik vagy másik tagja által, kinek a' vétség' történetén kívül ott azon komoly tant hirdetik egyszersmind, — így szól egy jeles író, — „hogy büntetését ki nem kerülheti a' vétkes, hogy a' hazudozás' és álnokság' fegyverei eltompulnak a' valóság' életől, 's hogy a' menekülés utáni törekvés kudarczot vall azon erőnek irányában, melly a' hatalmaknak a' jog' fentartásárai szövethetéseiből származik.“

Világos, hogy az iskola, mellyben ezt tanítják, az erkölcsiség' iskolájának mondathatnék, nem az erkölcstelenségének.

Nálunk a' büntetőjog' ügyében 1840b. kiküldött országos választmány a' nyilvánosság' elvét komolyan és következetesen, mint alkotmányos testülethez illik, szövé be munkálatába, 's a' munkálatnak illető helyei természetesen a' mult országgyűlés' alsótáblája által is sanctionáltattak. Kivételnek csak szemérmes sértő esetekben, a' közvádlónak indítványára adatik hely, de ilyenkor is „jelen lehetnek, a' védőn és sértett felen kívül, az eljáró hatóságnál bejegyzett 's gyakorló minden ügyvédek, és ezeken kívül a' vádlott' több atyjafiai vagy barátai, az elnök által megengedett számmal, melly szám azonban háromnál kevesebbre nem szorítható.“ — Ezen, a' milly józan olly méltányos intézkedés a' badeni törvényjavaslatból ment által a' magyarba. Remélhető, hogy az említett törvényjavaslat' több helyes elve nálunk nagyobb szerencsével fog alkalmaztatni, mint első hazájában, hol az összevissza záradékozott törvény a' javaslat' ép szellemét elbénította. A' felebb idézett intézkedés átment ugyan a' törvénybe is, de mind e' mellett gondoskodtak, miszerint a' nyilvánosság csak félszeg nyilvánosság lehessen. Pedig Baden ez ügyben, a' rajnai tartományokon kívül, mellyek egykori hódítóknak köszönik büntető el-

járási rendszeröket, — talán még legelől áll a' németföldön. Nem tudom, hol olvastam: hogy a' nyugoti birodalom a' római caesarok alatt, műveltségből és fonákságból gyártott valóságos chinai állapotnak ment elébe, melynek létesülését azonban a' barbárok' berohanásai gátolták az európai világ' nem csekély szerencsés-jére. Néha ugy rémlik előttem, mintha az említett birodalomnak kétségtelen folytatása azon állapotot már szerencsésen utól-érte volna.

BÜNTETŐ ELJÁRÁS. VI.

(1846. februarius' 12-én.)

(Sz ó b e l i s é g.)

A' nyájas olvasó, ha az ország' püspöki városainak valamelyikében megfordult, vagy ha történetből illetén városban lakoznék, bőven tapasztalhatta, hogy az éjszaki szélesség' ezen fokozatai alatt nagyszámu és szebbnél szebb anecdoták vannak forgalomban a' főegyház' tornyainak 's harangjainak belső, külső viszonyairól, sajátyszerű fátumairól 'stb. 'stb. — Magam is egy érdekes történetecskére emlékezem, melyet gyermekkoromban az említett városok' egyikében pipafüst és pohárcsengés között hallottam.

„Midőn a' tornyot utolsó izben kijavitották — így szólott a' püspöki város' eleven krónikája, — az öreg bádigos mellett segédképen fia is dolgozott. A' legényke alapos reményeket gerjeszte maga iránt mind apjában mind a' nézőkben, 's találkoztak ollyasok is, kik úgy vélekedtek, hogy ő mesterségének történeteiben egy uj időszakot fog megnyitni. De ember' gondolatját Isten intézi el. „Addsza, mondá fiához visszafordulva az öreg, — add ide a' baltámat, ott van melletted.“ — „Mellyiket akarja édes atyám, kérdé a' fiu, — a' jobbról, vagy a' balról fekvőt?“ — „Fiam, az Isten legyen néked irgalmas, — imádkozott remegő hangon az atya, — te szédelegsz, különben nem láthatnál két baltát ott, hol csak egy van,“ — és a' fiu összezuzva feküdt a' templom' terén.

A' gyermekkor' más és mosolygóbb történetecskéivel egyetemben ezen gyászos adat is tökéletesen kiveszett emlékezetemből. — De minapában — már nem tudom a' napot és esztendő, — midőn egy nagytekintélyű gyülekezetben, mellyet egyébiránt mind hazafisága, mind értelmi ereje számos társai' fölébe emelt, — midőn, mondom, e' gyülekezetben egy tisztelt férfinak szájából, kivel más tárgyakra nézve véleményben találkoznom gyakran volt örömem és megnyugvásom, ezt hallottam: „igen is, mi színtén szóbelinek ohajtjuk a' büntető eljárást, a' szóbeliség' azon nemét értve, melly nem mellett az é r d e m l e g e s felebbvitel lehetséges marad;“ — szívem szorult a' felebbi történet' emlékében, 's elmondám magamban, halkan, némán, mint hozzám illt: az Isten legyen nekünk irgalmas, így oda van a' szóbeliség, mert olyan, minőt mi kívánunk, olyan nem létezik; vagy ha igen: csak a' szóbeliség' megszűnése' képében!

Ismétlem, a' szóbeliség' illy neme, megszüntetése azon rendszernek, mellyet névül és czafrangul reá aggtak, 's nem olly gúny ugyan, mint például a' württembergi rendszer, melly a' kutatáson 's ennek vehiculumán, az írásbeliségen alapuló eljárást nagylelkűségében még egy szóbeli végjelenettel, mintegy viaticumul a' haldoklónak, megtoldja; nem is olly bátor szembeszállás a' szóbeliség' értékének nyílt bevallásával, mint a' porosz szembekötődsi, melly a' parányi ügyeket szóbeliség' útján intézti el, a' nagyobbakat a' kutatás' és írásbeliség' amannál jóval hatalmasabb petardáival; — mind ennél — hiszem és vallom — menthetőbb valami a' szóbeliség' felebb jellemzett nemének felállítása, de mégis tévedésen alapuló javaslat 's a' szóbeliség' jelentőségének félreismerése.

A' szóbeliség' külön, önálló bizonyítási theoriát foglal magában, 's ez meg' az eskütszékek' eszméjét. A' jury, jogtani oldaláról, közvetlenül ama' bizonyítási theoria' végeredményein, elemzéseinek alkalmazásán, 's közvetve a' szóbeliségen alapul, — 's ezek az eljárásnak vádoló jellemével, a' recusatio' jogával, 's mind azzal, mit az emberiség' 's a' jog' szövetségének barátja

örömmel szemlél a' büntetőjogi intézkedések' sorában, nemcsak külső, esetleges, hanem benső, szükséges viszonyokban, ok és okozati kapcsolatban állanak. Mind ez fejtegetéseink' folyamatában önmagától, ex visceribus causae, mint apáink mondották, fog kiválgolni; ez uttal csak előlegesen érintettük, hogy az olvasót figyelmezteltük legyen, miszerint kitéréseink 's barangolásaink után az eljárás' legsarkalatosabb részéhez jutottunk el, ahhoz, mely jogi szempontból mindazon kellékeket igényli, miket a' publicista politikai biztosítékok' képében követel az ügynek. Állításunk, hogy a' büntető eljárás' mezején a' jogi szempont állandó támaszul szolgál a' politikainak, mint ez viszont amannak; hogy a' jogi tekintetben bevégzettebb rendszert a' publicista, a' státusférfiu is elsőbbséget érdemlőnek találandja, mindinkább fog a' következők által igazoltatni.

De most lássuk az írásbeliség mellett küzdő okokat magokban.

Ha a' törvényszéki nyilvánosság' szükséges voltát bebizonyítottuk, — 's miért ne mondanók, hogy ez bizony megtörtént, hiszen az érdem nem a' mienk, hanem mestereinké, — ha, mondom, ebben szerencsések voltunk, akkor az írásbeliség' szüksége is be van bizonyítva, mert a' nyilvánosság szóbeliség nélkül nem is gondolható, vagy legfeljebb is minden jelentőség nélküli, semminél több valami. 'S ez volna az első ok, melynek számbavételését kérjük.

A' második ok azt tartja, hogy józanul kétségbe sem vonhatni, miszerint valamit olly mediumok' segédével nézni, mely mediumok szükségképen tetemes sugártörést idéznek elő, 's mellyek ennélfogva a' tárgyat is módosítják, minden esetre más eredményre vezet, mint ha kellő világítás mellett, kellő távolságban helyeztetik az egészséges szem elébe a' tárgy. Már pedig amannak akkor van helye, ha a' vádlottat 's a' vád' tárgyát csak a' pör' irományaiból, a' jegyző' fogalmazásából, vagy éppen csak ezen irományok', ezen fogalmazások' előadói kivonatából ismeri az ítélő bíróság; — a' józa-

nabb, biztosabbnak mutatkozó alternativának a' szóbeliség felelvén meg.

A' harmadik ok — de ez csak a' büntető eljárás' több kellékeinek felebb említett láncolatában tüntethetik elő szabatosság-gal, 's így, remélem, megbocsátja az olvasó, ha ezen argumen-tumnak fejtegetését külön czikkelyre halasztom.

SZÓZAT ÉJSZAKAMERIKÁBÓL.

(1846. februarius' 19-én.)

Ha vannak a' political haladás' dogmáinak hivei között, kik a' jelen conjuncturák felett aggódnak, 's kik bennök azon vész' előpostáit látják, mellynek napját és óráját, mint irva van, előre nem tudhatni: azokat talán megnyugtathatja némileg az, mit mondan-dó vagyok.

Egy barátom, ki valamellyikében azon megyéknek, mellyeket az 1791: 28. törvényczikkely székkal és szavazattal látott el ujjal, — midőn e' sorokat írom, vagy a' tegnapi ülés' jegyző-könyvét szerkeszti, vagy a' holnapi tánczestély' rendezésével foglalkodik: minapában százféle tapasztalatokkal gazdagon felkészítve tért vissza éjszakamerikai utjából, 's ennél fogva sok minden-félét, mit könyvekben nem találhatni, de mi az embereket 's a' dolgokat jellemzi, mondogatott el nekünk honn maradt ismerő-seinek: a' praesidens' diplomatiái estélyeiről, a' washingtoni capitolium' acusticájáról, a' buffalói ujságok' „nomen et omen habens“ udvarias formáikról, Ludvigh Sámuel egykori ügyvédtársunknak Philadelphióban megfogamszott új vallásáról, egy illyesmivel nem bibelődő másik földinknek — Korponaynak — newyorki táncztypusairól, a' Niagarának még bámulatosabb szökelléseiről, Raumernek az oczeánon túl mint az oczeánon innen izetlen szószátyárságairól, 's még több a' milly érdekes olly mulattató dolgokat, mellyeket hogy az olvasó közönségnek is nem siet elmondani, halálos bűn, 's az irodalom ellen elkövetett felonia.

Ezen barátom, kinek nevével adós maradok — hadd fedezze

fel önmaga a' tárczájában felejtett könyvnek czimlapján, — több napokat töltött a' virginiai státus' székvárosának, Richmondnak szomszédságában, mint vendége a' charlottevillei egyetem' magyar professorának, dr. Krajcsirnak.

Többen lesznek mind Pesten, mind a' vidéken, kik K—t ismerték, midőn a' pesti clinicum' betegei nem csekélyebb bizodalommal néztek reá mint tanítóira, 's midőn — mert vérében volt már akkor is, annál inkább daczolni valamelly hatalommal, menél zsarnokiabbnak mutatkozott ő potentátsága, — a' legcsikorgatóbb hidegben is, minden felső öltöny nélkül könnyű fekete frakkban, nyílt mellénnyel járt azon leczkékre, mellyekben illy eljárás' következésül legalább is ideglázt jósolgatott az oktató. Annyi bizonyos, hogy illyesmit sokkal nagyobb valószínűséggel lehetett jósolni, mint azt: hogy K., mikorra Pozsonyban a' szólás-szabadság' ügyében a' huszonegyedik üzenetet fogták szerkesztetni, — a' szanszkrit irodalmat tanítandja Virginiában.

1831-ben, midőn a' Karpatokon túl egy ellenséges elemek közé beczővekelte nép jobbnak látta, végnélküli lassu agonia helyett vészben és viharban ölekezni meg a' gyors halállal: Szepesnek hölgyei egy szekér charpiát küldöttek a' vérző sebek' béhegesztésére, 's orvosul, ki ezt nevében eszközésbe vegye, Krajcsirt. — Modlin' capitulatiója után a' szélrózsa' valamennyi irányzatában siettek haza a' szétmállott sereg' lelki testi idegen tapasztói, de Krajcsir nem akará kalandorkint szétbontani azon kötelekeket, mellyek őt a' mártyrnemzethez fűzték, 's a' sereg' maradványaival Franciaországba 's innen Angliába költözött, hol azon elvből indulva ki, hogy nemcsak patikai szerek, hanem Isten' szellelte is gyógyítja a' kórnépeket, egy manchesteri meetingben kissé heterodox recipével állott elő, melly a' boldogemlékezetű Berliner Wochenblatt' orthodox kuruzsolóit rémséges indignatióval töltötte el. De néhány év mulva, — a' frankfurti vártaattentatum után, ha nem csalódom, — mint a' lengyel száműzöttek' ötödik osztályának igazgatója, sorsuldözte társaival Éjszakamerikába költözött, 's itt is velök és értök fáradozott mindaddig: mignem terve, hogy Texas a' lengyelek által gyarmatosítsassék, mi ezek-

nek az oczeánon túl uj hazát, a' civilisatiónak uj országot, de az éjszakamerikai státusoknak a' bárgyu mexicoiaknál fogasabb szomszédot adott volna, mignem, mondom, ezen terveért köszönet helyett a' gyanusítás' jótéteményében részesítetvén, a' nemeskeblű férflu, miután a' diplomatiái felelelések' fenekén az oxenstiernai „parva sapientiát,” a' clubbokban tűz és lelkesedés helyett gőzt és füstöt, a' népek' senatusában az állodalmak' bölcseségéhez nem illő: „jobb ma egy veréb mint holnap egy tuzok”-féle nóta' variatioit bővségesen látta, hallotta, tapasztalta, — talán a' költői álmak' .empyreumában keresett uj lelkesedési forrást? — nem; talán socialistává lett? — nem; — hanem doctrinairré, professorrá lett Charlottevillben. Olly formán cselekedett, mint a' virginiai egyetem' alapítója Jefferson, ki midőn a' praesidensi székről lelépett, 's midőn a' democratiát hazájában uralkodni látá, úgy vélekedett: hogy még nem tett eleget dicsőségeért, 's hogy a' közügyek még távolról sincsenek biztosítva: ha nem siet oltárt emelni a' tudományoknak, ha az okszerű, szakadatlan haladásnak, — mert mi egyéb az Istenadta tudomány, mint a' haladás' legtisztább, legkorlátlanabb fogalmazása, a' szent logos, melly előtte van a' haladásnak, 's mellyben minden haladás befoglaltatik, — ha, mondom, a' tudományoknak is nem adja meg, a' mi az övék.

Barátunk a' collegium' épületében találta a' sokat tapasztalt, sokat szenvedett férflu, hitvesének 's egy szöske gyermek' társaságában, előtte Bopp és Burnouf, 's jobbjánál egy sereg szanszkrit könyv között „Zrinyi' munkái,” balról egy hosszuszáru pipa, — két ereklye, mellyek őt hazájából per tot discrimina rerum, félig szenvedelemből, félig ironiából idáig követték. A' nyitott erkélyen beszállongott a' tropicus virágok' illata Jefferson' közel sirjáról, melly nem enyészetet, hanem halhatatlanságot hirdet a' vándornak, 's így merre a' szem nézett, benn és künn, csendes, éber élet; csak egy pár fekete hortyogott catalpák' alján, jeleül: hogy a' rabszolgaság előli az életet, hogy éjjé teszi a' napot. — E' vidéken, a' tárgyak' illetén ráájában ritkán találkozik két ma-

gyar. Természetes, hogy egy pillanatban a' kedves hazára fordult a' beszéd.

Az én anonymus barátom nem tartozik azon közhírfajhoz, melyről az egykori éjszakamerikai hírlapszerkesztő magasztalásul mondá: hogy legutolján fog elégni, ha phlogisticus' processus' útján vész el a' világ,—mert egy csepp tűzanyag sincs benne; sőt épen ellenkezőleg, azon nemzedékből való, mely a' hazának egyszerű nevére is felszikkázik, 's így olytán képet gördített fel a' hazájától tizenöt év óta távol élő férfit előt, melynek színezete forró volt, mint az erkély alatt elnyuló vidék' növényeié, melyben ki volt jeelve minden pont, mit a' haladás' hivei szilárd karokkal kiragadtak a' vesztéglés' iszapjából, kitűzve minden hely, mely rövid idő múlva kiemelkedendik szép, zöld oasisként a' tespedés' zavarájából. Kr. megfedekezett egy pillanatra szanszkrit könyveiről, 's meg talán hitveséről és gyermekéről is, 's a' szőke Dunának partjain volt ismét gondolatában.—Ön' beszédére, mondá, olly húrok zendültek meg kebelemben, melyeket némáknak gondoltam ez' életre. Az ég' legjobb áldását fogja adni mind azokra, kik a' reform', a' haladás', a' népboldogság' művén fáradoznak odaát a' magyar hazában. De hadd mondjam el egy észrevételemet, mely a' hallottaknak egynémellyikére, azoknak, mik történtek 's mik még nem történtek, említésére bennem keletkezett, 's mely talán nem épen alaptalan. Én, uram, rég' megszoktam, ösvényeimben — miután tanácsot kértem az éstől, eszközöket a' becsületességtől, 's határokat a' lehetőségtől, — nyugton tovább haladni, fel sem véve azon sok interjectiókat, melyeket a' politicali arenának stentorai, jó, rossz szándékkal, ki részvéteből, ki irigységből, ki bárgyuságból intésül utánam kiáltanak, 's melyeknek értelme mindig csak azon sovány bölcsesség: hogy a' mi jó 's a' mi szép már létesült Cappadociában, az nem létesíthető Moesiában; mintha bizony nem minden ország felett boltoznék egyiránt kéken az ég, ha a' gőzök eloszlanak. 'S így soha se tartson ön attól, hogy egy „lassan haladj“—ot kiáltsak a' pálya' hűzei után; én mindig Virág Benedekkel tartotam, ki az én időmben valamennyi könyveinek czimlapjára oda irta az: „élni siess“—t; én rossz hajósna tartom azt, ki midőn hasz-

nát veheti a' szélnek, késik annyi vitorlát felvonni, mennyi rendelkezésére áll. De mint a' régi embert még ki nem vetközött, csak tevékenységből a' *contemplatio* nyugállapotába helyezett professor arra figyelmeztetem önöket: ügyeljenek politicalai működésükben mindenek felett a' logicára, 's ne higgyék, hogy valamit már keresztül vittek, mihelyest azon valaminek nevét törvényeikbe iktatták; mert meglehet, hogy viszonyaik között egészen más értelme van a' szónak mint különben, meglehet, hogy név és tárgy megfelelnek egymásnak, de az utóbbinak minden erejét kiszívhatja a' társaság, mellyben a' hozott törvény fellép; — ne hizelkedjenek magoknak azzal, hogy valamit már megszüntettek, mihelyest azt helyből mozdították, mert e' mellett azon valaminek oka még apoplecticus duzzadtsággal zúghat végig az ország' minden erein; — mi orvosokul legjobban tudjuk, hogy más az: kiirtani a' bajt, 's más meg': azt helyből mozdítani; — 's végre óvakodjanak axioma gyanánt használni azon paradoxont: „hogy az élet kineveti a' logicát“, ha csak történetből mást nem értenek alatta, mint a' mit én értek ki belőle; ovakodjanak, mondom, mert a' milly bizonyos, hogy Isten' képére teremtetett az ember, olly bizonyos: hogy az élet nem volna élet, hanem a' halálnál rosszabb valami; 's a' világ, mellyben az életnek tér nyílt áradásra és apadásra, nem volna Isten által a' legnemesebb képességek' kifejlesztésére teremtetett színhely, hanem gúnyhahotának szánt pandämonium, — ha finaleul az élet kinevethetné a' logicát. — De önök minden bizonynyal egészen mást értenek alatta, csak visszásan fejezték ki magokat, a' mi néha napján mindenikünkkel megtörténik, 's a' mi mindenkinek megbocsátható, csak nekünk professoroknak nem, mert fő érdemünk tudnivalókép' az egészséges gondolat' egészséges fogalmazásában áll, ha — mint velem történt — leléptettünk a' cselekvés' teréről.

Igy szólott a' tőlünk talán örökre elszakadt földi az éjszaki szélesség' 38-dik foka alatt e' kétes éghajlatu hazáról; vagy így jegyeztem fel legalább, gyenge erőmhöz képest, barátomnak előadását, kettőjük' találkozásáról. Én mindig nagy igazságot láttam abban, mit felebb a' politicalai logicáról olvashatni; 's egy idő óta

nagy megnyugtatósi erőt is találtam benne; — mert ha áll az: hogy a' logicátlan eljárás alap nélküli eljárás; 's ha bebizonyíthatom: hogy a' reformpárt' részéről nem történt semmi, mi egyházától a' haladásnak egyetlenegy hívét elidegeníthetné, 's hogy az ellenfél' részéről nem történt semmi, mi a' haladásnak egyetlenegy hívét oda vonzhatná: akkor bebizonyítottam, hogy ügyünk az ész' és jog' alapján olly erősen áll mint valaha, 's hogy pusztá külsőségek, 's holmi, sans rime et sans raison fellépő, bitang események által nem veszélyeztethetik; — akkor nincsen jogunk a' csüggedés' aluszékony kényelmeihez, nincsen okunk felhagyni a' győzelem' reményével.

De ezt külön czikkelyben fogjuk tárgyalni.

(A' második czikkely, közbenjött akadályoknál fogva nyomtatlanul maradt.)